

CONLATIO TERTIA QUAE EST ABBATIS PAFNUTII
De tribus abrenuntiationibus

DERDE GESPREK. VAN ABT PAFNUTIUS
De drie verzakingen

I.	De conversatione ac vita abbatis Pafnutii	1.	De levenswijze van abt Pafnutius
II.	De sermone eiusdem senis ac reponse nostra	2.	Toespraak van de grijsaard en ons antwoord
III.	Propositio abbatis Pafnutii de tribus vocationum generibus et de tribus renuntiationibus	3.	Stelling van abt Pafnutius over de drie soorten roeping en de drie verzakingen
IV.	Expositio trium vocationum	4.	Uiteenzetting over de drie roepingen
V.	Quid et desidioso vocatio prima non prosit et strenuo postrema non obsit	5.	De eerste roeping betekent voor de trage geen voordeel; de laatste voor de ijverige geen nadeel
VI.	Expositio trium renuntiationum	6.	Uiteenzetting over de drie verzakingen
VII.	Quemadmodum singularum renuntiationum sit adprehenda perfectio	7.	Hoe men zich elk der drie verzakingen volkomen eigen moet maken
VIII.	De propriis divitiis, in quibus consistit animae pulchritudo vel foeditas	8.	De eigen rijkdom van de ziel, waardoor zij schoon of lelijk is
IX.	De tripertito genere divitiarum	9.	De drie soorten rijkdom
X.	Non posse quemquam primo tantum renuntiationis gradu esse perfectum	10.	Niemand kan door de eerste verzaking alleen volmaakt zijn
XI.	Interrogatio de libero arbitrio hominis et gratia dei	11.	Vraag over de vrije wil van de mens en de genade van God
XII.	Responsio de dispensatione diuinae gratiae manente arbitrii libertate	12.	Antwoord: In het bestel van Gods genade blijft de vrijheid van de wil
XIII.	Quod directio uiae nostrae ex deo sit	13.	De leiding van onze weg komt van God
XIV.	Quod scientia legis magisterio et inluminacione domini conferatur	14.	De kennis van de wet wordt door het onderricht en de verlichting van de Heer geschonken
XV.	Quod intellectus, quo mandata dei possimus agnoscere, et bonae uoluntatis effectus a domino condonetur	15.	Het begrip waardoor wij Gods geboden kunnen kennen en de neiging van de goede wil worden door de Heer geschonken
XVI.	Quod ipsa fides a domino concedatur	16.	Het geloof zelf wordt door de Heer geschonken
XVII.	Quod moderatio et tolerantia temptationum nobis a domino tribuatur	17.	De Heer matigt de bekoringen en geeft het ons ze te dragen
XVIII.	Quod perpetuitas timoris dei nobis a domino conferatur	18.	De bestendigheid in de vreze Gods wordt ons door de Heer geschonken
XIX.	Quod initium uoluntatis bonae et consummatio eius a domino sit	19.	Het begin van de goede wil én zijn voltooiing zijn van de Heer
XX.	Quod nihil in hoc mundo sine deo geratur	20.	Niets in deze wereld geschiedt zonder God
XXI.	Obiectio super liberi arbitrii potestate	21.	Opwerping, over de macht van de vrije wil
XXII.	Responsio, quod liberum arbitrium nostrum adiutorio domini semper indigeat	22.	Antwoord: onze vrije wil heeft de hulp van de Heer voortdurend nodig

I. DE CONVERSATIONE AC VITA ABBATIS PAFNUTII

1. In illo sanctorum choro,
qui uelut astra purissima
in nocte mundi istius
refulgebant,
uidimus sanctum Pafnutium
uice luminaris magni
claritate scientiae
coruscantem.

hic namque
presbyter congregationis nostrae,
id est illius
quae in heremo Scitii morabatur
fuit,
in qua ita ad extremam durauit aetatem,
ut numquam e cella
quam iunior coeperat habitare

1. DE LEVENSWIJZE VAN ABT PAFNUTIUS

1. In dat koor van heiligen,
die als heldere sterren
in de nacht van deze wereld
schitterden,
hebben wij de heilige Pafnutius gezien
als een groot licht,
stralend
door de klaarheid van zijn kennis.

Hij
was
de priester van onze gemeente
in de woestijn van Sectis,

alwaar hij tot op zeer hoge leeftijd heeft volhard,
zó zelfs dat hij nooit van de cel
die hij in zijn jonge jaren had betrokken

quae que ab ecclesia milibus quinque distabat,
saltim ad uiciniora
migrauerit,
ne fessus annis
die sabbati uel dominico
uenturus ad ecclesiam
tanti itineris spatio
uexaretur.

sed
ne uacuis quidem reuertitur exinde
contentus
uas aquae,
quam per totam erat ebdomadam sumpturus,
suis ceruicibus superponens
reportabat ad cellam,
cum que nonagenariam excessisset aetatem,
numquam passus est
eam iuniorum sibi labore deferri.

2. hic itaque
ab adulescentia sua
scolis coenobiorum
tanto ardore
se tradidit,
ut in eis paruo tempore conmoratus
tam subiectionis bono
quam uniuersarum uirtutum scientia
pariter ditaretur.

humilitatis namque
et oboedientiae disciplina
omnes suas mortificans uoluntates
et per hanc
extinctis uniuersis uitiiis
cunctis que uirtutibus consummatis,
quas monasteriorum instituta
uel antiquissimorum patrum doctrina
fundauit,
sublimioris profectus ardore
succensus
heremi festinauit penetrare secreta,
ut domino,
cui inter fratrum turbas positus
sistebat
inseparabiliter inhaerere,
nullo deinceps humano consortio
retrahente
facilius
uniretur.

3. ubi rursum
tanto feruore
etiam ipsorum anachoretarum uirtutes
superans
desiderio et intentione
iugis ac diuinae illius theoriae
cunctorum deuitabat aspectus,
uastiora
et inaccessibilia solitudinis penetrans loca
multo que in eis tempore delitescens,

en die vijf mijl van de kerk af lag,
naar een andere is verhuisd
die tenminste wat dichterbij lag,
om zich, door de jaren uitgeput,
de kwelling te besparen
van die lange tocht
naar de kerk,
's zaterdags en 's zondags.

Ja,
hij wilde niet eens
met lege handen terugkeren:
hij laadde de kruik
met zijn watervoorraad voor de hele week
op zijn schouders
en droeg haar naar zijn cel.
Ofschoon hij de negentig jaar gepasseerd is,
liet hij nimmer toe
dat jongeren dit werk voor hem deden.

2. Hij had zich
vanaf zijn jeugd
met zoveel ijver
aan de school van het cenobietenleven
gegeven,
dat hij er in korte tijd
het goed der onderdanigheid
en de kennis van alle deugden
verwierf.

Door nederigheid
en gehoorzaamheid
verstierf hij zijn eigen wil;
en aldus
ontdaan van al zijn kwaad
en volmaakt in al de deugden
waartoe de kloosterregels
en de leer van de oudste Vaders
vormen,
ontbrandde hij
in verlangen naar een hogere volmaaktheid
en spoedde zich naar de afzondering van de
woestijn. Temidden van de broeders
had hij verlangd
de Heer onafscheidelijk aan te hangen:
nú weerhield het gezelschap der mensen
hem niet meer
en kon hij gemakkelijker
met God
worden verenigd.

3. Ook daar

overtrof hij
zelfs de deugden van de kluizenaars.
In zijn verlangen en streven
naar de voortdurende beschouwing van God
ontvluchtte hij de blikken van de mensen
en trok naar de meest verlaten
en ontoegankelijke delen van de woestijn,

ut ab ipsis quoque anachoretis
difficulus ac rarissime deprehensus
angelorum
cotidiano consortio
delectari ac perfrui
crederetur,
atque ei
merito uirtutis huius
ab ipsis inditum fuerit
Bubali cognomentum.

II. DE SERMONE EIUSDEM SENIS AC REPONSIONE NOSTRA

1. Huius igitur magisterio

institui
cupientes,
cogitationum etiam stimulis
agitati
ad cellam eius
iam die aduersperante
peruenimus.

qui habito aliquantisper silentio
cum propositum nostrum praedicare coepisset,
quod scilicet patriam
relinquentes
tot prouinciis
pro amore domini
perlustratis
egestatem ac uastitatem heremi
tolerare
et imitari
rigorem conuersationis illorum
tanto opere niteremur,
quem uix ipsi
qui in eadem necessitate atque inopia
nati educati que sunt
sustinerent,

2. respondimus nos

ob id
ad eius doctrinam ac magisterium tetendisse,
ut in huius aliquatenus
tantum uiri institutionibus
ac perfectione
possemus,
quam innumeris documentis
inesse eidem senseramus,
non
ut ullis quae tamen in nobis non essent laudibus
grauaremur
aut elatione animi,
qua in nostris quoque cellulis
nonnumquam suggestionibus titillabamur inimici,
ipsius quoque sermonibus
inflaremur.

quamobrem

waar hij lange tijd verborgen leefde,
zodat ook de kluizenaars zelf
hem maar zelden zagen en met moeite.
Daarom geloofden zij dan ook,
dat hij dagelijks het gezelschap
van de engelen
genoot;
en
om deze eenzaamheid
gaven ze hem
de bijnaam "de Buffel".

2. TOESPRAAK VAN DE GRIJSAARD EN ONS ANTWOORD

1. Verlangend

door zo'n meester
onderricht te worden
en bovendien rusteloos
door de prikkel van onze gedachten,
kwamen wij
tegen het vallen van de avond
bij zijn cel aan.

Even bleef hij zwijgen:

dan begon hij onze opzet te prijzen,
dat wij ons vaderland
hadden verlaten
en zovele streken
waren doorgetrokken
uit liefde tot de Heer;
dat wij ons zozeer inspanden
om de ontbering en de eenzaamheid van de
woestijn
te dragen
en hun strenge leven
na te volgen,
dat zelfs diegenen
die in dergelijke behoeftige omstandigheden
waren geboren en getogen,
nauwelijks konden volhouden.

2. Wij antwoordden

dat wij zijn lering en meesterschap
waren komen zoeken
om iets
van de lessen van zo'n groot man
en van zijn volmaaktheid,
die wij door talloze bewijzen
in hem aanwezig wisten,
in ons op te nemen,
maar niet
om door zijn ongegronde lof
te worden bezwaard
en tot hoogmoed
verleid,
waartoe reeds de vijand
ons ook in onze eigen cel
kwam bekoren.

illa nobis potius precabamur infundi,
quibus compungi uel humiliari,
non quibus nobismet ipsis blandiri
extolli que
possemus.

III. PROPOSITIO ABBATIS PAFNUTII DE TRIBUS VOCATIONUM GENERIBUS ET DE TRIBUS RENUNTIATIONIBUS

1. Tum beatus Pafnutius:
Tres, inquit, vocationum sunt ordines,
tres quoque renuntiationes
monacho
in quocumque vocationis ordine constituto
necessarias noverimus

et primam quidem causam
qua tres esse vocationum ordines diximus
oportet nos diligenter inquirere,
ut cum agnouerimus
nos ad dei cultum
primo gradu vocationis adscitos,
secundum eius sublimitatem
conuersationis quoque nostrae
congruentiam temperemus.

nihil enim proderit
sublimiter inchoasse,
si similem principiis
non exhibuerimus et finem.

2. quodsi etiam ultimo ordine
nos a conuersatione saeculi
extractos fuisse
cognoscimus,
quanto minus probabili ad religionem principio
uidemur inniti,
tanto acius nosmet ipsos
ad meliorem finem
spiritali feruore
incitare curemus.

secundam quoque causam
trinae abrenuntiationis
omnimodis nosse
nos conuenit,
quia nullo modo
perfectionem poterimus adtingere,
si eam
uel ignorauerimus
uel scientes
non contenderimus opere consummare.

IV. EXPOSITIO TRIUM VOCATIONUM

1. Vt igitur

Wij vroegen hem dus,
ons liever dingen te zeggen
die ons rouwmoedig en nederig
konden maken,
in plaats van ijdel
en hovaardig.

3. STELLING VAN ABT PAFNUTIUS OVER DE DRIE SOORTEN ROEPING EN DE DRIE VERZAKINGEN

1. Toen sprak de zalige Pafnutius:
Er zijn drie soorten roeping.
Eveneens zijn er drie verzakingen,
die de monnik,
van welke soort zijn roeping ook is,
alle drie van node heeft.

Het eerste punt,
de drie soorten roeping,
moeten wij degelijk onderzoeken,
opdat wij als we zien
dat onze roeping tot de dienst van God
van de eerste klasse is geweest,
ons gedrag
met dat verheven begin
doen overeenstemmen.

Het zou immers niet baten
voortreffelijk te zijn begonnen
als het einde
niet beantwoordde aan het begin.

2. Constateren wij echter
dat wij zelfs volgens de minste klasse van roeping
aan het leven van de wereld
zijn ontrukkt,
laten wij dan,
op hoe minder degelijk begin
onze dienst van God steunt,
een des te vuriger
geestelijke ijver tonen,
om beter te eindigen.

Ook het tweede punt,
de drievoudige verzaking,
behoren wij
grondig te bestuderen.
Want wij kunnen de volmaaktheid
absoluut niet bereiken,
als wij hieromtrent
onwetend blijven
of de kennis die wij er eventueel van hebben
niet in praktijk trachten te brengen.

4. UITEENZETTING OVER DE DRIE ROEPINGEN

1. Om dan

tres hi uocationum modi
speciali distinctione pandantur,
primus ex deo est,
secundus per hominem,
tertius ex necessitate.

et ex deo
quidem est,
quotiens inspiratio quaedam
inmissa in cor nostrum
nonnumquam etiam dormientes
nos
ad desiderium aeternae uitae ac salutis
exsuscitat
deum que sequi
et eius inhaerere praeceptis
conpunctione saluberrima
cohortatur:

ut
in scripturis sanctis
Abraham
uoce dominica
de genitali solo
et totius cognationis affectibus
patris que domo
legimus euocatum
dicente domino:

*exi de terra tua,
et de cognatione tua,
et de domo patris tui.*

2. quo etiam modo
beatum Antonium
accitum esse
cognouimus,
qui occasionem suae conuersionis
a sola diuinitate
percepit.

ingressus namque ecclesiam
ibi que audiens
in euangelio dominum praedicantem:

*qui non odit patrem et matrem
et filios et uxorem et agros,
insuper et animam suam,
non potest meus esse discipulus,*

et:

*si uis perfectus esse,
uade, uende omnia quae habes
et da pauperibus,
et habebis thesaurum in caelo,
et ueni, sequere me,*

praeceptum hoc domini
uelut specialiter ad se directum
cum summa cordis conpunctione
suscepit
confestim que renuntians cunctis
secutus est Christum,

de drie soorten roepingen
duidelijk te onderscheiden:
de eerste is van God,
de tweede door een mens,
de derde uit noodzaak.

De roeping
komt van God
zo vaak Hij ons hart
een ingeving schenkt,
die ons,
soms zelfs wanneer wij slapen,
plotseling opwekt
tot het verlangen naar het eeuwig leven en het
heil;
die ons heilzaam treft
en dringt
om God te volgen
en zijn geboden aan te hangen.

Zo lezen wij
in de heilige Schrift,
dat Abraham
door de stem des Heren
werd geroepen,
weg van zijn geboortegrond,
van de genegenheid zijner verwanten
en van het huis van zijn vader:

*Trek weg uit uw land,
uit uw stam
en uit het huis van uw vader (Gen. 12,1).*

2. Van de zalige Antonius
weet ik
dat hij op dezelfde manier
werd geroepen:
hij ontving
de aanleiding van zijn bekering
van God alleen.

Zekere keer namelijk ging hij een kerk binnen
en hoorde daar

deze woorden van de Heer in het evangelie:

*Wie zijn vader en moeder,
zijn kinderen, zijn vrouw, zijn akkers,
ja zelfs zijn eigen leven niet haat,
kan mijn leerling niet zijn (Lc. 14,26).*

En:

*Zo gij volmaakt wilt zijn,
ga, verkoop al wat ge bezit
en geef het aan de armen,
en gij zult een schat in de hemel bezitten;
kom dan en volg Mij (Mt. 19,21).*

Hij vatte deze les van de Heer op
als tot hem persoonlijk gericht en,
in het diepst van zijn hart getroffen,
aanvaardde hij:
terstond verzaakte hij aan alles

nulla exhortatione
neque doctrina hominum
prouocatus.

3. secundus uocationis modus est
quem fieri per hominem
diximus,
cum uel exemplis
quorundam sanctorum
uel monitis
instigati
ad desiderium salutis accendimur.

quo nos quoque
per gratiam domini
retinemus
adscitos,
qui
praedicti uiri
monitis ac uirtutibus
incitati
huic nos studio professioni que tradidimus.

quo ordine etiam
in scripturis sanctis
per Moysen
filios Israhel
de adflictione Aegypti
legimus liberatos.

4. tertius uero uocationis modus est
qui ex necessitate descendit,
cum diuitiis mundi huius
uel uoluptatibus
obligati
ingruentibus repente temptationibus,
quae
uel mortis pericula conminantur
uel amissione bonorum ac proscriptione
percutiunt
uel carorum morte conpungunt,
ad deum,
quem sequi
in rerum prosperitate
contempsimus,
saltim inuiti
properare
conpellimur.

5. cuius uocationis necessitatem
in scripturis quoque
saepissime repperimus,
cum filios Israhel
ob merita peccatorum
legimus
a domino traditos hostibus suis,
ob quorum dominationem
crudelitatem que saeuissimam

en volgde Christus
zonder dat enige aansporing
of enig onderricht van mensen
hem daartoe had gebracht.

3. De tweede soort roeping is,
zoals wij zeiden,
die welke door een mens geschiedt,
wanneer wij door de voorbeelden
of de vermaningen
van heilige personen
ontstoken worden
in verlangen naar het heil.

Op deze manier ben ook ik
- het blijft mij altijd bij –
door de genade van de Heer
geroepen,
toen ik mij,
door de vermaningen en deugden
van genoemde Antonius
bezielde,
aan deze levensstaat heb gegeven.

Op deze wijze ook
zijn de kinderen van Israël,
zo lezen we in de heilige Schrift,
door Mozes
uit de slavernij van Egypte
bevrijd.

4. De derde soort roeping
komt voort uit noodzaak.
Terwijl wij gebonden zijn
aan de rijkdommen
en genoegens van deze wereld,
treft ons plotseling de beproeving
:
een dreigend doodsgevaar,
verlies van goederen of verbanning,
of de dood van onze dierbaren;
en terwijl wij in voorspoed
versmaadden
God te volgen,
worden wij nu gedwongen
om ons dan maar ondanks onszelf
naar Hem
te haasten.

5. Deze roeping uit noodzaak
vinden wij in de Schrift
zeer vaak.
Wij lezen
dat de kinderen van Israël
om hun zonden
door de Heer werden overgeleverd aan hun
vijanden, onder wier wrede
tirannie

rursum conuersos
ad dominum proclamasse.
*et misit eis, inquit, dominus
saluatorem Aoth,
filium Gera, filium Iemini,
qui utraque manu utebatur
pro dextera.*

et rursum
*clamauerunt, inquit, ad dominum:
qui suscitauit eis saluatorem,
et liberauit eos,
Othonihel filium Cenez,
fratrem Caleb iuniorem.*

et de talibus
in psalmo dicitur:
*cum occideret eos,
tunc quaerebant eum:
et reuertebantur,
et diluculo
ueniebant ad deum.
et recordati sunt
quia deus
adiutor eorum est:
et deus excelsus
redemptor eorum est.*

rursum que:
*et clamauerunt ad dominum
cum tribularentur:
et de necessitatibus eorum
liberauit eos.*

zij zich weer bekeerden
en riepen tot de Heer.
*En de Heer zond hun, zo staat er,
een rechter, Aod,
zoon van Gera, zoon van Jemini,
die beide handen gebruikte
als de rechtse (Ri. 3,15).*

En ook dit:
*Zij riepen tot de Heer
en Hij verwekte hun een redder
en bevrijdde hen:
Otniël, de zoon van Kenaz,
jongere broer van Caleb (Ri. 3,9).*

lets dergelijks
wordt in de psalm gezegd:
*Wanneer Hij hen doodde,
zochten zij Hem:
zij bekeerden zich
en vanaf de vroege ochtend
kwamen zij tot Hem.
En zij gedachten
dat God
hun helper was,
en de allerhoogste God
hun verlosser (Ps. 78,34-35).*

En ook:
*Zij riepen tot de Heer
toen zij gekweld werden,
en uit hun noden
bevrijdde Hij hen (Ps. 107,19).*

V. QUID ET DESIDIOSO VOCATIO PRIMA NON PROSIT ET STRENUO POSTREMA NON OBSIT

1. Ex his itaque tribus modis
licet priores duo
melioribus inniti principiis
uideantur,
nonnumquam tamen inuenimus
etiam de tertio gradu,
qui infimus uidetur ac tepidus,
perfectos uiros
ac spiritu feruentissimos
extitisse
illis que consimiles,
qui optimo principio
adgressi domini famulatum
reliquam quoque uitam
laudabili feruore spiritus
exegerunt,
et iterum
de illo superiore gradu
plurimos tepefactos
ad uituperabilem finem
saepissime reccidisse.

ac perinde

5. DE EERSTE ROEPING BETEKENT VOOR DE TRAGE GEEN VOORDEEL; DE LAATSTE VOOR DE IJVERIGE GEEN NADEEL

1. Ofschoon van deze drie roepingen
de eerste twee
op een degelijker grond
schijnen te steunen,
hebben wij toch
ook wel mannen van de derde roeping
- die de minste schijnt en een lauwe -
volmaakt bevonden
en uiterst vurig van geest,

volkomen de gelijken van diegenen
die op de verhevenste wijze
de dienst van de Heer begonnen
en hun verdere leven
in die loffelijke ijver
volhardden.
Omgekeerd
zijn er velen
van de eerste roeping
tot lautheid vervallen
en was hun einde laakbaar.

Zoals het voor de eersten

sicut illis
nihil obfuit
quod non suo uidentur arbitrio,
sed necessitatis compulsione
conuersi,
quippe quibus
hanc ipsam occasionem
qua conpungerentur
domini benignitas procurauit,
ita etiam istis
omnino nil profuit
sublimiora conuersionis habuisse principia,
quia non studuerunt
reliquam uitam
fine congruo
terminare.

2. nec enim
abbati Moysi,
qui habitauit in loco istius heremi
qui Calamus nuncupatur,
quicquam defuit
ad perfectae beatitudinis meritum,
quod metu mortis
quae ei
propter homicidii crimen
intentabatur
inpulsus
ad monasterium decucurrit.

qui ita necessitatem conuersionis
adripuit,
ut eam in uoluntatem
prompta animi uirtute conuertens
ad perfectionis fastigia summa
peruenerit.

sicut etiam e contrario
plurimis,
quos nominatim memorare non debeo,
nihil profuit
domini seruitutem
meliore adripuisse principio,
qui deinceps
cordis ignauia ac duritia subsequente
in teporem noxium
ac profundum mortis barathrum
concliderunt.

3. quam rem
in apostolorum quoque uocatione
uidemus euidenter expressam.

quid enim profuit Iudae
apostolatus sublimissimum gradum
eodem ordine
quo Petrus ceteri que apostoli adsciti sunt
uoluntarie suscepisse,
qui uocationis suae praeclara principia
cupiditatis ac filargyriae

dus
geen nadeel betekende,
dat zij zich niet uit vrije wil schenen
te bekeren,
maar noodgedwongen
- Gods goedheid bezorgde
hun immers
de aanleiding zelf
tot hun bekering -:
zo was het evenmin voor de laatsten
een voordeel
dat hun bekering zo verheven begon,
omdat zij niet gezorgd hebben
hun verdere leven
in overeenstemming daarmede
te volbrengen.

2.
Het heeft abt Mozes,
die in het gedeelte van deze woestijn
dat Calamus genoemd wordt, heeft gewoond,
in niets
aan volmaakte heiligheid ontbroken.
Toch is hij naar het klooster gegaan
uit vrees voor de doodstraf
die hem
boven het hoofd hing
vanwege een moord.

Hij heeft zijn noodgedwongen bekering
met zoveel ijver aangepakt,
dat hij haar prompt in een vrijwillige
veranderde
en de hoogste toppen van de volmaaktheid
bereikte.

Omgekeerd
heeft het velen,
wier namen ik niet behoef te noemen,
niets gebaat
dat zij de dienst van de Heer
op een verhevener wijze begonnen,
omdat zij naderhand
door de slapheid en de verstoktheid van hun hart
tot een verderfelijke lauwheid vervielen
en neerstortten
in de diepe afgrond van de dood.

3. Ditzelfde
zien we ook duidelijk
in de roeping van de apostelen.

Wat heeft het Judas gebaat,
dat hij het sublieme apostelambt,
waartoe hij op dezelfde wijze
als Petrus en de anderen was geroepen,
vrijwillig heeft aangenomen,
hij die op het voortreffelijke begin van zijn roeping
het afschuwelijke einde

pestifero fine consummans
usque ad traditionem domini
crudelissimus parricida
prorupit?

4. aut
quid obfuit Paulo
quod repente caecatus
ad uiam salutis
uelut inuitus uidetur adtractus,
qui postea dominum
toto animi feruere
sectatus
initium necessitatis
uoluntaria deuotione consummans
gloriosam tantis uirtutibus uitam
incomparabili fine
conclisit?

totum ergo
in fine consistit,
in quo potest quis
et optimae conuersionis initiis dedicatus
inferior
per neglegentiam
repperiri
et necessitate adtractus
ad nomen monachi profitendum
effici
per timorem dei diligentiam que
perfectus.

VI. EXPOSITIO TRIUM RENUNTIATIONUM

1. Nunc
de abrenuntiationibus
disserendum est,
quas tres esse
patrum traditio
et scripturarum sanctarum demonstrat auctoritas,
quas que unumquemque nostrum
omni studio
oportet implere.

prima est
qua corporaliter
uniuersas diuitias mundi facultates que
contemnimus,

secunda
qua mores
ac uitia affectus que pristinos
animi carnis que
respuimus,

tertia
qua
mentem nostram
de praesentibus uniuersis ac uisibilibus

van begeerte en hebzucht liet volgen,
zozeer dat hij ertoe kwam
als een wrede moordenaar
zijn Heer te verraden?

4. Van de andere kant:
wat heeft het Paulus geschaad
dat hij, plotseling van het licht van zijn ogen
berooft, als tegen zijn wil
naar de weg van het heil werd getrokken?
Hij heeft immers daarna
met al de vurigheid van zijn ziel
de Heer gevolgd;
na het gedwongen begin
heeft hij zijn wil ten volle ingezet,
en zijn van deugden schitterend leven
heeft hij met een onvergelykelijk einde
bekroond.

In het einde
is dus alles gelegen.
Iemand
die zijn bekering op de verhevenste wijze begint,
kan door zijn nalatigheid
ten slotte de minste
bevonden worden,
terwijl een ander door de nood ertoe gebracht
om monnik te worden,
door vreeze Gods en ijver
volmaakt
wordt.

6. UITEENZETTING OVER DE DRIE VERZAKINGEN

1. Nu
moeten wij over de verzakingen
spreken,
welke drie in getal zijn,
zoals de overlevering der Vaders
en het gezag van de heilige Schrift ons leren,
en die ieder van ons
met alle ijver
moet volbrengen.

De eerste is die
waardoor wij uitwendig
alle rijkdom en goederen van de wereld
verachten;

de tweede die
waardoor wij breken
met ons vroegere leven,
met onze ondeugden en gehechtheden,
geestelijke en vleselijke;

de derde is die
waardoor wij
onze geest
van al het tegenwoordige en zichtbare

euocantes
futura tantummodo contemplantur
et ea quae sunt inuisibilia
concupiscimus.

2. quae tria
ut simul perficiantur
etiam Abrahae legimus
dominum praecepisse,
cum dicit ad eum:
*exi de terra tua,
et de cognatione tua,
et de domo patris tui.*

primum dixit
de terra tua,
id est
de facultatibus mundi huius
opibus que terrenis:

secundo
de cognatione tua,
id est
de conuersatione
et moribus
uitiis que prioribus,
quae nobis
a nostra natiuitate
cohaerentia
uelut adfinitate quadam
et consanguinitate
cognata sunt:

tertio
de domo patris tui,
id est
omni memoria mundi huius
quae oculorum occurrit obtutibus.

3. de duobus enim patribus,
id est
siue de illo qui deserendus
siue de eo qui expetendus est,
ita per Dauid
ex persona dei
canitur:
*audi, filia,
et uide,
et inclina aurem tuam:
et obliuiscere populum tuum,
et domum patris tui.*

nam
qui dicit
audi, filia,
pater utique est,
et illum,
cuius domum uel populum
obliuioni tradi

afwenden
om enkel het toekomstige te beschouwen
en het onzichtbare
te verlangen.

2. Deze alle drie
te volbrengen
gebood de Heer
reeds aan Abraham,
waar Hij hem zegt:
*Trek weg uit uw land,
uit uw stam
en uit het huis van uw vader* (Gen. 12,1).

Eerst zegt Hij:
uit uw land,
dat is:
uit de goederen van deze wereld
en de aardse rijkdom;

vervolgens
uit uw stam,
dat is:
uit de levenswijze
en de gewoonten van voorheen,
uit de vroegere ondeugden,
die ons
vanaf onze geboorte
aankleven,
zodat zij als door verwantschap,
als door het bloed,
met ons verbonden zijn;

ten derde
uit het huis van uw vader,
dat is:
uit alle gedachten aan deze wereld
die zich aan uw blikken voordoen.

3. Over het feit, inderdaad, van de twee vaders
:
één die men moet verlaten
en één die men moet zoeken,
zingt David
uit de naam van God
aldus:
*Hoor, dochter,
en zie
en neig uw oor;
vergeet uw volk
en het huis van uw vader* (Ps. 45,11).

Want
hij die zegt:
Hoor dochter,
is ongetwijfeld haar vader,
en toch getuigt hij,
dat degene
wiens huis en volk

debere persuadet,
patrem nihilominus
suae filiae fuisse
testatur.

quod ita fit,
cum mortificati cum Christo
ab elementis huius mundi
contemplamur
secundum apostolum
*iam non ea quae uidentur
sed quae non uidentur:
quae enim uidentur,
temporalia sunt,
quae autem non uidentur,
aeterna,*
et exeuntes
corde
de hac temporali ac uisibili domo
in illam
in qua sumus iugiter permansuri
nostros oculos mentem que
dirigimus.

4. quod tunc inplebimus,
cum
in carne ambulantes
non secundum carnem
militare domino coeperimus,
illam beati apostoli sententiam
opere ac uirtute clamantes:
*noster autem municipatus
in caelis est.*

his tribus abrenuntiationibus
proprie
tres libri Salomonis
aptantur.

nam
Prouerbia
primae abrenuntiationi
conueniunt,
quibus concupiscentia carnalium rerum
ac terrena uitia
resecantur,

secundae abrenuntiationi
Ecclesiastes,
ubi uniuersa quae aguntur sub sole
uanitas pronuntiantur,

tertia
Canticum Canticorum,
in quo mens
uisibilia cuncta transcendens
uerbo iam dei
caelestium rerum contemplatione
coniungitur.

hij zijn dochter vermaant
te vergeten,
óók haar vader
is.

Dit vergeten van eigen huis en volk wordt een feit
als wij, met Christus
aan de elementen van deze wereld gestorven,
niet meer letten,
volgens de Apostel,
*op het zichtbare,
maar op het onzichtbare,
want het zichtbare
is tijdelijk,
maar het onzichtbare
eeuwig (2Kor. 4,18);*
en als wij
met ons hart
dit tijdelijke, zichtbare huis verlaten
en de ogen van onze geest
richten
op het huis
waarin wij eeuwig zullen verblijven.

4. Dán zullen wij dit volbrengen,
wanneer wij,
wandeland in het vlees,
niet meer volgens het vlees
zullen strijden voor de Heer,
dit woord van de zalige Apostel
met onze werken uitroepend:
*Wij echter zijn
burgers van de hemel (2Kor. 10,3; Fil. 3,20).*

Aan deze drie verzakingen
beantwoorden
precies
de drie boeken van Salomon.

Bij de eerste verzaking
passen
de Spreuken,
waardoor de begeerte naar het vleselijke
en de aardse ondeugden
worden afgesneden;

bij de tweede verzaking
de Prediker,
waar alles wat onder de zon geschiedt,
ijdelheid wordt genoemd;

bij de derde
het Hooglied,
waarin de geest
boven al het zichtbare uitstijgt
en reeds met het Woord Gods
wordt verenigd
door de beschouwing van het hemelse.

VII. QUEMADMODUM SINGULARUM RENUNTIATIONUM
SIT ADPREHENDA PERFECTIO

1. Quapropter
non multum proderit
primam nos abrenuntiationem
cum summa deuotione fidei
suscepisse,
si secundam
non eodem studio
atque eodem
impleuerimus
ardore.

et ita
cum etiam hanc fuerimus indepti,
ad illam quoque tertiam
peruenire poterimus,
qua
de domo prioris nostri parentis
egressi,
quem ab exordio natiuitatis nostrae
secundum ueterem hominem,
quando
*eram natura filii irae
sicut et ceteri,*
patrem nobis fuisse meminimus,
omnem mentis intuitum
ad caelestia deflectemus.

2. de quo etiam patre
ad Hierusalem
quae uerum patrem deum contempserat
dicitur:

*pater tuus Amorraeus,
et mater tua Chetthaea,*
et in euangelio:
*uos ex patre diabolo estis,
et desideria patris uestri
uultis facere.*

quem cum dimiserimus,
de uisibilibus ad inuisibilia
transmigrantes
cum apostolo dicere poterimus:
*scimus autem quoniam
si terrestris domus nostra huius habitationis
dissoluatur,
quod habitationem habeamus ex deo,
domum non manu factam
aeternam in caelo,*

et illud
quod paulo ante commemorauimus:
*noster autem municipatus
in caelis est,
unde et saluatorem expectamus
dominum Iesum,
qui reformabit corpus humilitatis nostrae
conforme corpori claritatis suae,*

et illud beati Dauid:
quia incola ego sum in terra,

7. HOE MEN ZICH ELK DER DRIE VERZAKINGEN
VOLKOMEN EIGEN MOET MAKEN

1.
Het zou ons niet veel baten
de eerste verzaking
met de totale inzet van ons geloof
te ondernemen
indien wij de tweede
niet met eenzelfde ijver
en
vurigheid
volbrachten.

En
als wij dan ook deze verworven hebben,
kunnen wij tot die derde
geraken,
waardoor wij
de blik van onze geest
geheel op het hemelse richten,
na te zijn uitgegaan
uit het huis van onze eerste vader,
die - wij weten het - onze vader was
naar de oude mens
vanaf onze geboorte,
toen wij
*van nature kinderen van toorn waren,
zoals de anderen (Ef. 2,3).*

2. Over deze vader ook
wordt gezegd
tot Jeruzalem,
dat haar ware vader, God, had veracht:
*Uw vader is een Ammoniet
en uw moeder een Hittietische (Ez. 16,3),*
en in het evangelie:
*De vader uit wie gij zijt is de duivel,
en gij verkiest te volbrengen
wat uw vader verlangt (Joh. 8,44).*

Als wij hem hebben verlaten,
door van het zichtbare naar het onzichtbare
over te gaan,
kunnen wij met de Apostel zeggen:
*Wij weten het:
als de tent die onze aardse woning is,
wordt neergehaald,
ontvangen wij een woonplaats van God,
een huis niet door mensenhand gemaakt,
maar een eeuwig in de hemel (2Kor. 5,1);*
en eveneens
wat wij zojuist al aanhaalden:
*Wij echter zijn
burgers van de hemel,
vanwaar wij dan ook de Verlosser verwachten,
Jezus de Heer,
die ons armzalig lichaam zal herscheppen,
gelijk aan zijn verheerlijkt lichaam (Fil. 3,20-
21),*

*et peregrinus
sicut omnes patres mei,
ut secundum domini uocem
tales efficiamur
quales illi
de quibus haec dominus
ad patrem in euangelio loquebatur:
de mundo hoc non sunt,
sicut et ego non sum de hoc mundo,
et rursum ad ipsos apostolos:
si de hoc mundo essetis,
mundus quod suum est utique diligeret:
sed quia de hoc mundo non estis,
sed ego elegi uos de hoc mundo,
propterea odit uos mundus.*

3. huius ergo renuntiationis tertiae
ueram perfectionem
tunc merebimur obtinere,
quando mens nostra
nullo carnae pinguedinis hebetata contagio,
sed peritissimis elimationibus expolita
ab omni affectu et qualitate terrena
per indesinentem
diuinarum rerum
meditationem
spiritalis que theorias
ad illa quae inuisibilia sunt
eo usque
transierit,
ut
circumdatam se
fragilitate carnis
ac situ corporis
supernis et incorporeis intenta
non sentiat
atque in huiusmodi rapiatur excessus,
ut non solum nullas uoces
auditu recipiat corporali
nec in intuendis praetereuntium imaginibus
occupetur,
sed ne adiacentes quidem moles et ingentes
materias
obiectas oculis carnis
aspiciat.

4. cuius rei
fidem atque uirtutem
nemo nisi is capiet,
qui haec quae dicuntur
experientia magistrante
perceperit:
cuius uidelicet ita dominus
oculos cordis
de uniuersis praesentibus
auocarit,
ut ea non tamquam transitura,
sed quasi transacta
iam reputet
et uelut inanem fumum

en dit woord van de zalige David:
*Een zwerver ben ik op aarde
en een vreemdeling,
zoals al mijn vaderen* (Ps. 119,19; Ps. 39,13).

Zo
worden wij
gelijk aan hen
van wie de Heer in het evangelie
dit tot de Vader zei:
*Zij zijn niet van deze wereld,
zoals ook Ik niet van deze wereld ben* (Joh.
17,16),
en tot de apostelen zelf:
*Als gij van de wereld zoudt zijn,
zou de wereld liefhebben wat haar toebehoort.
Daar gij echter niet van de wereld zijt,
maar Ik u uit de wereld heb uitgekozen,
daarom haat de wereld u* (Joh. 15,19).

3. De volmaaktheid
in deze derde verzaking
zullen wij dan waarachtig bezitten,
wanneer onze geest
door geen grofheid van het vlees meer wordt
bezwaard, maar in een kundige bewerking
van alle aardse gesteltenis en gehechtheid
ontdaan is: wanneer hij door voortdurende
overweging
van de dingen van God
en geestelijke beschouwing
zózeer
in het onzichtbare
is opgegaan,
dat hij,
gericht op het hogere en onlichamelijke,
niet meer voelt,
omgeven te zijn
door het broze vlees,
te leven in een lichaam.
Hij wordt dan in zulke verrukkingen opgenomen,
dat hij stemmen van buiten
niet meer hoort,
dat het niet meer tot hem doordringt
als er mensen voorbijkomen,
ja dat hij zelfs grote voorwerpen
vlak voor zijn ogen
niet ziet.

4. Deze toestand
kan alleen hij
waarachtig en ten volle begrijpen
die wat ik zeg
door ervaring
heeft geleerd,
wiens innerlijk oog
de Heer zozeer
van al het tegenwoordige
heeft afgetrokken,
dat hij het niet meer
als voorbijgaand beschouwt,

in nihilum resoluta
conspiciat,
ambulans que
ut Enoch cum deo
ac
de humana conuersatione moribus que translatus
non inueniatur
in praesentis saeculi uanitate.

quod in illo
etiam corporaliter factum
lectio Geneseos ita commemorat:
*ambulauit que Enoch cum deo,
et non inueniebatur:
quia transtulit illum deus.*

apostolus quoque:
*fide Enoch translatus est,
ut non uideret mortem.*

de qua morte
dominus in euangelio
*qui uiuit, inquit, et credit in me,
non morietur in aeternum.*

5. quapropter
festinare debemus,
si perfectionem ueram
desideramus adtingere,
ut
quemadmodum corpore
parentes,
patriam,
diuitias mundi
uoluptates que
despeximus,
ita
etiam corde
haec omnia relinquentes
nulla rursus ad haec quae dimisimus
concupiscentia reuertamur,
sicut illi
qui educti per Moysen,
cum utique corpore non redissent,
corde tamen reuersi dicuntur in Aegyptum,
relicto scilicet deo
qui eos eduxerat
cum tanta uirtute signorum
idola Aegypti quae contempserant
uenerantes,
sicut scriptura commemorat:
*et reuersi sunt cordibus suis in Aegyptum,
dicentes ad Aaron:
fac nobis deos
qui praecedant nos:*

cum illis
etiam pariter condemnemur,

maar als reeds voorbijgegaan
en als een ijdele rook
vervlogen tot niets.

Hij wandelt
als Henoch met God,
en
van de menselijke levenswijze weggenomen
vindt men hem niet meer
in de ijdele tegenwoordige wereld.

Bij Henoch
geschiedde dit ook lichamelijk,
zoals het boek van de Schepping vermeldt:
*En Henoch wandelde met God,
en men vond hem niet meer,
want God nam hem weg (Gen. 5,24).*

En de Apostel zegt:
*Door het geloof werd Henoch weggenomen,
zodat hij de dood niet heeft gezien (Hebr.
11,5).*

Over deze dood
spreekt de Heer in het evangelie:
*Wie leeft in geloof aan Mij,
zal in eeuwigheid niet sterven (Joh. 11,26).*

5. Haasten wij ons
dus,
als wij de ware volmaaktheid
verlangen te bereiken,
om
zoals wij ons lichamelijk
van ouders,
vaderland,
wereldse rijkdommen
en genoegens
hebben afgewend,
ons
ook met het hart
van dat alles los te maken
en niet meer door het verlangen terug te keren
naar wat wij verlaten hebben,
zoals zij deden
die door Mozes waren uitgeleid:
zij keerden terug naar Egypte,
niet lichamelijk maar met het hart,
door namelijk God,
die hen met zulke machtige tekenen had uitgeleid,
te verlaten
en de afgoden van Egypte die zij eerst hadden
verlaten te vereren;
zoals de Schrift zegt:
*En zij keerden met hun hart terug naar Egypte,
en zeiden tot Aäron:
Maak ons goden
die voor ons uit zullen gaan (Hand. 7,39-40).*

qui in heremo conmorantes
post escam mannae caelestis
desiderauerunt
uitiorum faetidos
ac sordidae uilitatis
cibos,
nos que cum eis
similiter murmurare uideamur:
*bene nobis erat in Aegypto,
ubi sedebamus super ollas carniū,
et comedebamus
caepas
et alia
et cucumeres
et pepones.*

6. quae
figura licet
in illo praecesserit populo,
tamen nunc quoque
eam cotidie
in nostro ordine ac professione
uidemus impleri.

omnis enim
quicumque post renuntiationem mundi huius
ad antiqua reuertitur studia
et ad pristina desideria reuocatur,
haec eadem
cum illis
opere ac mente
proclamat dicens:
bene mihi erat in Aegypto.

quorum uereor
ne tanta inuenienda sit multitudo,
quantas tunc sub Moyse
praeuaricantium turbas
legimus extitisse.
nam
cum sexcenta tria milia armatorum
de Aegypto dinumerentur egressa,
ex his non sunt amplius quam duo tantum
terram repromissionis ingressi.

7. unde
festinandum nobis est
ut a paucis ac rarissimis
sumamus exempla uirtutum,
quia
secundum illam quam diximus figuram
in euangelio quoque
multi uocati,
pauci autem dicuntur electi.

nihil ergo
nobis proderit
abrenuntiatio corporalis
et localis quodammodo ex Aegypto transmigratio,

Wij zouden dezelfde veroordeling oplopen
als zij
die in de woestijn
na het hemels manna
de walgelijke
en armzalige
spijsen van de ondeugd
verlangden;
en wij zouden morren
zoals zij:
*Wij hadden het goed in Egypte,
waar wij bij de vleespotten zaten,
waar wij
uien
en knoflook aten,
en komkommers
en meloenen (Num. 11,18; Ex. 16,3; Num.
11,5).*

6. Dit alles
is bij dat volk
als een voorafboeiing geschied.
Maar we zien het nu
nog dagelijks
in de kringen van onze staat
vervuld worden.

Want eenieder
die na zijn verzaking aan de wereld
tot zijn oude neigingen
en vroegere verlangens terugkeert,
roept
door zijn daden en gedachten
datzelfde
met hen uit:
Ik had het goed in Egypte.

Ik vrees
dat dezulken even talrijk zullen zijn
als de menigten afvalligen
toen onder Mozes.

Ofschoon zeshonderddrieduizend gewapenden
geteld werden bij de uittocht uit Egypte
zijn er slechts twee
het land van belofte ingegaan.

7. Daarom dus
moeten wij ons haasten
een voorbeeld te nemen aan de deugden
van de weinigen, van het zeer kleine getal;
want
overeenkomstig de verhaalde voorafbeelding
heet het ook in het evangelie (vgl. Mt. 22,14):
Velen geroepen,
weinigen uitverkoren.

si renuntiationem cordis
quae sublimior et utilior est
non ualuerimus similiter obtinere.

de illa enim qua diximus
abrenuntiatione corporali
ita pronuntiauit apostolus:
*si distribuero omnes facultates meas
in cibos pauperum,
et tradidero corpus meum ut ardeam,
caritatem autem non habuero,
nihil mihi prodest.*

8. quod beatus apostolus numquam dixisset,
nisi quia
futurum spiritu praeuidebat,
ut aliqui
facultatibus uniuersis
in pauperum alimenta dispersis
ad perfectionem euangelicam
et caritatis arduum culmen
peruenire non possent,
quia scilicet
pristina uitia
morum que incontinentiam
uel superbia
uel impatientia dominante
in suis cordibus retinentes
nequaquam se
ab illis expurgare curarent
et ob id
ad caritatem dei
quae numquam cadit
minime peruenirent.

9. qui utique
inferiores effecti
hoc secundo renuntiationis gradu
multo minus
illum tertium
qui procul dubio est sublimior
adprehendunt.

diligentius tamen
etiam hoc
mente perpendite,
quod non simpliciter dixerit
si distribuero facultates meas.

uideretur enim
de illo forte dixisse,
qui necdum euangelicum implens mandatum
adhuc sibi ex eis,
sicut nonnulli tepidorum faciunt,
aliquid reseruasset.

sed
si distribuero
inquit,
*omnes facultates meas
in cibos pauperum,*

Een louter lichamelijke verzaking,
een uitwendig verlaten van Egypte,
zal ons dus
niets baten,
zo wij niet daarbij,
wat hoger en nuttiger is,
met het hart weten te verzaken.

Over die
lichamelijke verzaking
spreekt de Apostel aldus:
*Al geef ik mijn hele vermogen
tot spijs voor de armen
en al lever ik mijn lichaam over aan de
vuurdood,
als ik de liefde niet heb,
baat het mij niets (1Kor. 13,3).*

8. Dit zou de zalige Apostel nooit gezegd hebben
als hij niet
in de geest had voorzien,
hoe sommigen,
na al hun goederen
tot spijs voor de armen te hebben uitgedeeld,
de evangelische volmaaktheid
en de moeilijke top van de liefde
niet zouden vermogen te bereiken,
doordat zij
hun vroegere ondeugden
en onbeheerstheid,
hetzij uit hoogmoed
hetzij uit ongeduld,
in hun hart laten voortbestaan
en zich niet in het minst
daarvan trachten te zuiveren,
waardoor zij
Gods liefde,
die nooit vergaat,
niet bereiken.

9. Zij blijven duidelijk
beneden
de tweede graad van verzaking,
en bereiken dus
nog veel minder
de derde,
die zonder twijfel hoger is.

Let er
bij dit alles
ook op,
dat de Apostel niet eenvoudig heeft gezegd:
Al geef ik mijn vermogen.

Want dan had het de schijn kunnen hebben,
dat hij gesproken had over degene
die niet eens het gebod van het evangelie
volbrengt, maar een gedeelte
voor zich behoudt,
zoals sommige lauwen doen.

id est
etiamsi perfecte
abrenuntiauero
diuitiis istis terrenis.

10. huic quoque renuntiationi
aliud maius adiunxit:
*et tradidero corpus meum
ut ardeam,
caritatem uero non habuero,
nihil sum,*

ac si
aliis uerbis
dixisset:
si distribuero
in cibos pauperum
omnes facultates meas
secundum euangelicum illud mandatum
quo dicitur:
*si uis perfectus esse,
uade,
uende omnia quae habes
et da pauperibus,
et habebis thesaurum in caelo,*

ita scilicet abrenuntians,
ut ex his nihil penitus
mihi reseruem,
et huic erogationi
martyrium
exustione meae carnis
adiunxero,
ita ut corpus meum tradam pro Christo,
et tamen
uel inpatiens
uel iracundus
uel inuidus
uel superbus sim
uel aliorum inflammer iniuriis
uel quaeram quae mea sunt
uel ea quae mala sunt cogitem
uel uniuersa quae mihi possunt inferri
non patienter libenter que sustineam,

11. nihil mihi proderit
exterioris hominis
abrenuntiatio atque combustio
interiore adhuc
uitiis pristinis
inuoluto,
eo quod
simplicem substantiam mundi huius
primae conuersionis feruore
contemnens,
quae nec bona esse nec mala,
sed media definitur,
uitiosi cordis
noxias facultates
similiter abicere
non curarim
nec adtingi

Neen,
hij heeft gezegd:
*Al geef ik
mijn hele vermogen
tot spijs voor de armen,*
dat is,
al verzaak ik
volledig
aan de aardse rijkdom.

10. En aan deze verzaking
voegt hij nog iets groters toe:
*Al lever ik mijn lichaam over
aan de vuurdood:
als ik de liefde niet heb,
ben ik niets.*

Het is, als had hij
met andere woorden
gezegd:

*Al geef ik
mijn hele vermogen
tot spijs voor de armen,
overeenkomstig het gebod van het evangelie
dat luidt:*

*Zo gij volmaakt wilt zijn,
ga,*

*verkoop al wat ge bezit
en geef het aan de armen,
en gij zult een schat in de hemel bezitten
(Mt. 19,21), zó volledig verzakend*

dat ik niets, volstrekt niets
voor mijzelf behoud:
en al voeg ik
aan dat wegschenken
nog het martelaarschap toe
door de vuurdood
zodat ik mijn lichaam overlever voor Christus:
zo ik daarbij evenwel
ongeduldig,
driftig,
afgunstig,
hoogmoedig ben
en beledigingen mij doen branden,
zo ik mijzelf zoek
of het kwade denk,
of niet geduldig en gaarne alles verdraag
wat men mij aan kan doen:

11. dan baat de verzaking en verbranding
van de uitwendige mens
mij niets,
zolang de inwendige nog
in zijn oude ondeugden
is verstrikt.
Ik heb dan wel
de dingen zonder meer van deze wereld

veracht,
die niet goed en niet kwaad zijn

dominicam caritatem,
*quae patiens,
quae benigna est,
quae non aemulatur,
non inflatur,
non inritatur,
non agit perperam,
non quaerit quae sua sunt,
non cogitat malum,
quae omnia suffert,
omnia sustinet,*

postremo
quae sectatorem suum
numquam cadere sinit
subplantatione peccati.

VIII. DE PROPRIIS DIVITIIS, IN QUIBUS CONSISTIT
ANIMAE PULCHRITUDO VEL FOEDITAS

1. Festinare igitur
omni debemus instantia,
ut interior quoque noster homo
uitiorum suorum
diuitias
quas in anteriore conuersatione contraxit
uniuersas
abiciat
atque dispergat.

quae
corpori atque animae iugiter cohaerentes
propriae nostrae sunt,
ac nisi
adhuc in hoc corpore constitutis
nobis
abiectae fuerint
et abscisae,
post excessum
nos
non desinent comitari.

ut enim
uirtutes
uel ipsa caritas,
quae earum fons est,
in hoc saeculo conquisita
post finem quoque huius uitae
pulchrum ac splendidum
amatorem suum
reddit,
ita uitia
ad illam perennem commorationem
obfuscata
mentem
quodammodo coloribus taetris
infectam que

maar onverschillig,
doch ik heb verzuimd
mij van de kwalijke rijkdom
van een boos hart
te ontdoen
en de goddelijke liefde
te bereiken,
*die geduldig is,
die goedertieren is,
die niet afgunstig is,
niet verwaand,
niet toornig wordt,
niet onedel handelt,
het zijne niet zoekt
en het kwade niet denkt,
die alles verdraagt
en alles uithoudt (1Kor. 13,4-7),*
die, ten slotte,
haar getrouwen
nimmer laat vallen
in de strik van de zonde.

8. DE EIGEN RIJKDOM VAN DE ZIEL, WAARDOOR ZIJ
SCHOON OF LELIJK IS

1. Wij moeten er dus
ten zeerste voor ijveren
dat onze inwendige mens
de rijkdom
aan ondeugden
die hij in zijn vroeger leven heeft opgedaan,

spoedig weer afwerpt
en doet verdwijnen.

Hardnekkig verbonden aan ziel en lichaam
is deze werkelijk ons eigendom,
en zo wij
hem
niet wegwerpen
en van ons afsnijden
terwijl wij nog in het lichaam zijn,
zal hij ook na de dood
niet ophouden
ons te vergezellen.

Zoals immers
de nu verworven
deugden,
en vooral de liefde
die er de bron van is,
ook na dit leven
haar minnaar
schoonheid en luister
verlenen,
zo zullen de ondeugden
de geest
ontluisterd
en als met afzichtelijke kleuren
bedekt
naar dat eeuwig verblijf

transmittunt.

2. Pulchritudo enim
vel deformitas animae
virtutum seu vitiorum gignitur qualitate,
ex quibus quidam adtractus color
aut ita eam splendidam reddit,
ut a propheta mereatur audire:

*et concupiscet rex
decorem tuum,*

aut certe atram,
foetidam
atque deformem,
ita ut foetorem propriae turpitudinis
ipsa confiteatur
et dicat:

*conputruerunt et corruptae sunt
cicatrices meae,
a facie insipientiae meae,*

et ipse dominus ad eam

*quare, inquit,
non est obducta
cicatrix filiae populi mei?*

3. et idcirco
hae
sunt propriae nostrae diuitiae,
quae cum anima iugiter conmorantur,
quas nobis
nullus regum,
nullus hostium
nec conferre poterit
nec auferre.

hae
sunt propriae diuitiae nostrae,
quas ne ipsa quidem mors
ualebit ab anima separare,
quibus
uel renuntiantes
ad perfectionem possumus peruenire
uel inligati
aeterna morte multari.

IX. DE TRIPERTITO GENERE DIVITIARUM

1. Tripertito enim modo
in scripturis sanctis
intelleguntur diuitiae,
id est malae,
bonae,
mediae.

et malae quidem sunt
de quibus dicitur:

*diuites eguerunt
et esurierunt,*

et:

uae uobis, diuites,

vervoeren.

2. De schoonheid
of lelijkheid van de ziel
komt voort uit haar deugd of ondeugd.
Zij krijgt daardoor òf een kleur
die haar zo schitterend maakt
dat zij van de profeet mag horen:

*En de Koning zal
uw schoonheid begeren (Ps. 45,12);*

òfwel een zwarte,
een walgelijke,
een zo afzichtelijke
dat zij zelf bekent
van haar eigen vuil te walgen
en zegt:

*Mijn wonden
zijn verrot en bedorven,
vanwege mijn verdwazing (Ps. 37,6).*

En de Heer zelf zegt haar:

*Waarom
is de wond van de dochter van mijn volk
niet verbonden? (Jer. 8,22).*

3. Dit
is dus
onze eigen rijkdom;
hij vergezelt de ziel voortdurend;
geen koning,
geen vijand
kan hem ons
geven
of ontnemen.

Dit
is onze eigen rijkdom
waarvan zelfs de dood
ons niet kan scheiden.
Als wij
eraan verzaken,
zullen wij de volmaaktheid bereiken;
blijven wij eraan gebonden,
dan worden we met de eeuwige dood gestraft.

9. DE DRIE SOORTEN RIJKDOM

1. In drie betekenissen
wordt in de heilige Schrift
het woord rijkdom gebruikt:
slechte,
goede
en onverschillige.

Slecht is de rijkdom
waarvan gezegd wordt:

*De rijken leden gebrek
en honger (Ps. 34,11),*

en:

Wee u, rijken,

*quia recepistis
consolationem uestram.
quas etiam diuitias abiecisse
summa perfectio est.*

ad quarum distinctionem
pauperes illi sunt
qui in euangelio
domini uoce laudantur:
*beati pauperes spiritu,
quoniam ipsorum est
regnum caelorum,*
et in psalmo:
*iste pauper clamauit,
et dominus exaudiuit eum,*
et iterum:
*pauper et inops
laudabunt nomen tuum.*

2. sunt etiam bonae,
quas adquisisse
magnae uirtutis ac meriti est,
quas uir iustus possidens
conlaudatur dicente Dauid:
*generatio rectorum
benedicetur.
gloria et diuitiae in domo eius:
et iustitia eius manet
in saeculum saeculi,*
et iterum:
*redemptio animae
uiri propriae diuitiae.*

de quibus diuitiis
in Apocalypsi dicitur ad illum
qui eas non habens
uituperabiliter pauper et nudus est:
*incipiam te, inquit,
euomere ex ore meo.
quia dicis quod diues sum
et locuples
et nullius egeo,
et nescis
quia tu es miser
et miserabilis
et pauper
et caecus
et nudus,
suadeo tibi
emere a me aurum
ignitum probatum
ut locuples fias,
et uestimentis albis induaris
et non appareat
confusio nuditatis tuae.*

3. sunt quoque mediae,
id est quae possunt

*want ge hebt uw troost
al ontvangen (Lc. 6,24).*
Aan deze rijkdom verzaakt te hebben,
is de hoogste volmaaktheid.

Een tegenstelling daarmee
vormen de armen
die in het evangelie
door de stem van de Heer geprezen worden:
*Zalig de armen van geest,
want aan hen behoort
het rijk der hemelen (Mt. 5,3);*
en in de psalm:
*Deze arme riep
en de Heer heeft hem verhoord (Ps. 34,7),*
en:
*De arme en behoeftige
zullen uw naam loven (Ps. 74,21).*

2. Er is ook een goede rijkdom,
en deze te hebben verworven
betekent grote deugd en hoge verdienste.
De rechtvaardige die hem bezit,
wordt door David geprezen, die zegt:
*Het geslacht der rechtvaardigen
zal gezegend worden.
Eer en rijkdom bewonen zijn huis,
en zijn gerechtigheid houdt
in eeuwigheid stand (Ps. 112,2-3).*
Eveneens:
*De rijkdom van een man
is de losprijs voor zijn leven (Spr. 13,8).*

Over deze rijkdom
wordt ook in de Apokalyps gesproken,
waar degene die hem niet heeft,
om zijn armoede en naaktheid wordt gelaakt:
*Ik zal u
uitspuwen uit mijn mond.
Gij zegt: Ik ben rijk,
ik heb overvloed
en heb aan niets gebrek;
en ge beseft niet,
dat ge ellendig zijt
en erbarmelijk,
arm,
blind
en naakt.
Ik raad u aan
goud van Mij te kopen,
door vuur gelouterd,
om rijk te worden
en u met witte kleren te bekleden
opdat de schande van uw naaktheid
niet aan de dag komt (Op. 3,16-18).*

3. Ten slotte is er de onverschillige rijkdom,
dat wil zeggen,

uel bonae esse
uel malae.
ad utramque enim partem
pro arbitrio uel qualitate
uentium
transferuntur.

de quibus
beatus apostolus
*diuitibus, ait, mundi huius
praecipe non sublime sapere,
nec sperare in incerto diuitiarum,
sed in deo
qui praestat nobis abunde omnia ad fruendum,
bene facere,
facile tribuere,
communicare,
thesaurizare sibi
fundamentum bonum in futurum,
ut adprehendant
ueram uitam.*

quas iterum
diues ille in euangelio retinens
ac nequaquam indigentibus subministrans,
de cuius micis satiari
pauper Lazarus
ante fores eius expositus
cupiebat,
intolerandis gehennae ignibus
et aeterno deputatur ardori.

X. NON POSSE QUEMQUAM PRIMO TANTUM
RENUNTIATIONIS GRADU ESSE PERFECTUM

1. Has igitur
uisibiles mundi diuitias
relinquentes
non nostras,
sed alienas abicimus facultates,
quamuis eas gloriemur
uel nostro labore
quaesitas
uel parentum ad nos hereditate
transmissas.

nihil enim ut dixi
nostrum est
nisi hoc tantum,
quod corde possessum
atque animae nostrae cohaerens
a nemine potest prorsus auferri.

de illis autem uisibilibus diuitiis
ad eos,
qui illas tamquam proprias retinentes
communicare indigentibus nolunt,
increpans loquitur Christus:
si in alienis

die zowel goed
als kwaad kan zijn.
Naar beide kanten
kan hij gaan,
naargelang de wil en de gesteltenis
van wie hem gebruikt.

Hiervan
zegt de zalige Apostel:
*Vermaan de rijken van deze wereld
niet hoogmoedig te zijn
en hun hoop niet te stellen op de ongewisse
rijkdom, maar op God,
die ons alles rijkelijk te genieten geeft.
Zeg hun dat zij goed moeten doen,
vrijgevig
en mededeelzaam zijn;
dan verzamelen zij
een schat voor de toekomst, grondslag
waarop zij het ware leven
bereiken (1Tim. 6,17-19).*

Deze rijkdom ook
hield de rijke van het evangelie voor zich
zonder iets te geven aan de noodlijdenden,
terwijl de arme Lazarus
neerlag aan zijn deur
en begerig was
zijn honger met de kruimels te stillen:
hij werd overgeleverd aan het ondraaglijke
hellevuur en de eeuwige gloed (Lc. 16,19 e.v.).

10. NIEMAND KAN DOOR DE EERSTE VERZAKING
ALLEEN VOLMAAKT ZIJN

1. Als wij dus
de zichtbare rijkdom van de wereld
verlaten,
doen we geen afstand van eigen goed,
maar van dat van anderen
- al roemen wij er ook op
dat wij hem door eigen inspanning
verworven hebben
of van onze ouders
geërfd.

Niets immers, zoals ik zei,
is van ons
tenzij datgene
wat door ons hart wordt bezeten
en aan onze ziel is gebonden,
wat niemand ons kan ontnemen.

Tot hen
die de zichtbare rijkdom
voor zich houden als was het hun eigendom
en er niet van willen meedelen aan de
noodlijdenden, zegt Christus verwijtend:
Als gij in het goed van een ander

*fideles non fuistis,
quod uestrum est
quis dabit uobis?*

euidenter igitur
has diuitias alienas esse
non solum cotidiana experientia docet,
uerum etiam sententia domini
ipsa appellatione signauit.

2. de inuisibilibus uero
pessimis que diuitiis
loquitur Petrus ad dominum:
*ecce nos reliquimus omnia
et secuti sumus te:
quid ergo erit nobis?*

quos utique
nihil amplius
quam uilissima conscissa que retia
certum est dimisisse.

quae *omnia*
nisi in hac abrenuntiatione uitiorum
quae uere magna et summa est
fuerint intellecta,
nec pretiosum aliquid inueniemus
apostolos reliquisse,
nec dominum habuisse
propter quod illis
tantam beatitudinis gloriam
largiretur,
ut ab eodem mererentur audire:
*in regeneratione,
cum sederit filius hominis
in sede maiestatis suae,
sedebitis et uos
super sedes duodecim
iudicantes
duodecim tribus Israhel.*

3. si igitur hi,
qui perfecte
terrenas istas uisibiles que
abdicant facultates,
certis ex causis
ad illam apostolicam caritatem
peruenire non possunt
nec illum sublimiorem
paucorum que admodum
renuntiationis tertium gradum
expedito queunt uigore
conscendere,
quid illi
de semet ipsis iudicare debebunt,
qui nec primam quidem
quae perfacilis est
perfecte adripientes
atque antiquas pecuniarum suarum sordes
cum infidelitate pristina retentantes
nudo tantum sibimet autumant
monachorum uocabulo

*niet trouw zijt geweest,
wie zal u dan
het uwe geven? (Lc. 16,12).*

Dat deze rijkdom duidelijk van anderen is
leert dus
niet alleen de dagelijkse ervaring:
ook de uitspraak van de Heer
zegt het met evenzoveel woorden.

2. Over de onzichtbare
slechte rijkdommen
zegt Petrus tot de Heer:
*Zie, wij hebben alles verlaten
en zijn U gevolgd,
wat zullen wij dus krijgen? (Mt. 19,27).*

En zij
verlieten
toch niet meer
dan wat armzalige gescheurde netten.

Wanneer wij dat *alles*
niet verstonden
van dit verzaken aan de ondeugd,
hetgeen pas waarlijk groot en hoogstaand is,
dan was er niets kostbaars te vinden
dat de apostelen zouden hebben verlaten
en zouden wij de reden niet zien
waarom de Heer hun
een zó grote glorie en zaligheid
toekende,
dat zij van Hem mochten horen:
*Bij de wedergeboorte,
wanneer de Mensenzoon zal zetelen
op de troon zijner heerlijkheid,
zult ook gij zetelen
op twaalf tronen
en oordelen
over de twaalf stammen van Israël (Mt. 19,28).*

3. Indien nu degenen
die volkomen
afstand doen
van de aardse zichtbare goederen,
soms door bepaalde oorzaken
niet vermogen
de liefde der apostelen te bereiken
en met een door niets weerhouden kracht
op te klimmen
tot de hoge
derde graad van verzaking,
waartoe slechts weinigen komen:
wat moeten zij dan
niet van zichzelf denken
die nog niet eens de eerste verzaking,
die zo gemakkelijk is,
ten volle uitvoeren
en het oude slijk van hun geld
mèt de ontrouw van hun vroeger leven behouden,
die menen

gloriandum?

4. ergo

prima quam diximus abrenuntiatio
rerum alienarum est
ideo que
per se solam
perfectionem renuntianti conferre
non sufficit,
nisi peruenerit ad secundam,
quae uere
abrenuntiatio rerum nostrarum est.

quam adepti
expulsione omnium uitiorum
tertia quoque abrenuntiationis fastigia
conscendemus,
per quam
non solum omnia
quae in hoc mundo geruntur
uel particulatim ab hominibus possidentur,
uerum etiam
ipsam cunctorum elementorum plenitudinem,
quae putatur esse magnifica,
tamquam uanitati subiectam
et mox transituram
transcendentes
animo ac mente despiciamus,
intuentes dumtaxat
secundum apostolum
*non ea quae uidentur
sed quae non uidentur:
quae enim uidentur, temporalia sunt,
quae autem non uidentur, aeterna,*
ut ita demum
illud supremum mereamur audire
quod dicitur ad Abraham:
*et ueni in terram,
quam tibi monstrauero.*

5. per quod

euidenter ostenditur,
quod
nisi quis
tres superiores illas abrenuntiationes
omni inpleuerit mentis ardore,
ad quartum hoc peruenire non possit,
quod remunerationis ac praemii uice
perfecte renuntianti
tribuitur,
ut terram repromissionis
mereatur intrare
nequaquam sibi iam
uitiorum spinas ac tribulos
germantem:
quae post expulsionem passionum cunctorum
puritate cordis
in hoc corpore possidetur,
quam non uirtus
uel industria laborantis,

op de loutere náám van monnik
te mogen roemen.

4. De eerste verzaking

geldt dus
het goed van anderen
en daarom
kan zij
op zich
de volmaaktheid niet schenken,
tenzij men ook de tweede bereikt,
waardoor men eerst werkelijk
aan eigen goed verzaakt.

Wanneer wij deze bereikt hebben
door alle ondeugd te verdrijven,
zullen we opklimmen
tot de toppen van de derde verzaking.
Hierdoor
verheffen we ons
en verachten we met hart en ziel
niet alleen al
wat er in de wereld gedaan wordt
en wat de mensen persoonlijk bezitten,
maar zelfs
de heerlijk schijnende dingen van de natuur
in al hun volheid
als onderworpen aan de ijdelheid
en spoedig voorbijgaand.
Wij kijken dan,
naar het woord van de Apostel,
*niet naar het zichtbare,
maar naar het onzichtbare;
het zichtbare toch is tijdelijk,
het onzichtbare eeuwig* (2Kor. 4,18);
om zo ten slotte
dat hoogste te mogen horen,
dat tot Abraham werd gezegd:
*En kom naar het land
dat Ik u tonen zal* (Gen. 12,1).

5. Hiermede

wordt duidelijk aangetoond
dat
al wie niet vooraf
de drie verzakingen
met al de vurigheid van zijn ziel volbrengt,
niet tot dit vierde kan komen
dat als beloning en prijs
aan hem die volledig verzaakt,
wordt geschonken:
dat hij namelijk het land der beloften
mag binnengaan,
dat geen
distels en doornen van ondeugd
meer voortbrengt,
dat men, na verdrijving van alle hartstochten,
door een zuiver hart
in dit leven bezit,
dat niet de deugd

sed ipse dominus
ostensurum se esse promittit
*et ueni, inquam, in terram,
quam tibi monstrauero.*

6. per quod
manifeste probatur
et initium salutis nostrae
domini uocatione
fieri
dicentis:
*exi de terra tua,
et consummationem
perfectionis ac puritatis
ab eodem
similiter tribui,
cum dicit:
*et ueni in terram,
quam tibi monstrauero,*
id est
non quam tu
ex temet ipso nosse
uel industria tua ualeas reperire,
sed quam ego tibi
non solum ignorantibus,
sed etiam non inquirentibus
monstrauero.*

ex quo
manifeste colligitur,
quod
quemadmodum inspiratione domini prouocati
ad uiam salutis adcurrimus,
ita etiam magisterio ipsius et inluminatione deducti
ad perfectionem summam beatitudinis
peruenimus.

XI. INTERROGATIO DE LIBERO ARBITRIO HOMINIS ET GRATIA DEI

Germanus:

In quo ergo liberum consistit arbitrium
nostrae que quod laudabiles sumus
reputatur industriae,
si deus in nobis
omnia quae ad nostram perfectionem pertinent
et incipit
et consummat?

XII. RESPONSIO DE DISPENSATIONE DIUINAE GRATIAE MANENTE ARBITRII LIBERTATE

1. Pafnutius:

Hoc uos recte mouisset,
si in omni opere uel disciplina
principium tantum esset ac finis
et non etiam quaedam medietas interesset.

of de inspanning van de werker doet vinden
maar dat de Heer zelf
beloofd heeft te zullen tonen, zeggend:
*Kom naar het land
dat Ik u tonen zal.*

6. Hiermee
wordt duidelijk bewezen,
dat zowel het begin van ons heil
door de roeping van de Heer
tot stand komt,
die zegt:
Trek weg uit uw land,
als ook dat de voltooiing
in de volmaaktheid en zuiverheid
door Hem
wordt geschonken,
wanneer Hij zegt:
*Kom naar het land
dat Ik u tonen zal.*

Niet uit uzelf
kunt gij dit kennen
noch door eigen inspanning vinden,
maar Ik zal het u
tonen,
die het niet kent
en zelfs niet zoekt.

Duidelijk
is het dus
:

zoals wij door 's Heren ingeving
de weg van het heil zijn opgegaan,
zo komen wij ook door zijn leiding en verlichting
tot de voleinding in het hoogste geluk.

11. VRAAG OVER DE VRIJE WIL VAN DE MENS EN DE GENADE VAN GOD

Germanus:

Waarin bestaat dan de vrije wil?
Hoe wordt het dan aan onze inspanning
toegekend,
dat wij een loffelijk leven leiden,
indien God in ons
alles wat onze volmaaktheid betreft,
zowel begint
als voltooit?

12. ANTWOORD: IN HET BESTEL VAN GODS GENADE BLIJFT DE VRIJHEID VAN DE WIL

1. Pafnutius:

Dit zou u terecht in beweging hebben gebracht,
als er bij al wat gedaan of geleerd wordt,
slechts een begin en een einde zou zijn,
en niet ook nog een zeker midden daartussen.

itaque
sicut occasiones salutis
diuersis modis
deum cognoscimus operari,
ita nostrum est
occasionibus a diuinitate concessis
uel enixius
uel remissius famulari.

nam
sicut dei fuit
uocantis oblatio
exi de terra tua,
ita Abrahae fuit
exeuntis oboedientia,
et quemadmodum illud quod dicitur
et ueni in terram
ut fiat
obtemperantis est opus,
ita illud quod additur
quam tibi monstrauro
iubentis dei vel promittentis
est gratia.

2. certos tamen esse
nos conuenit,
quod
omnem uirtutem
indefessis conatibus exercentes
nequaquam
diligentia uel studio nostro
perfectionem
possimus adtingere
nec sufficiat humana sedulitas
laborum merito
ad tam sublimia beatitudinis praemia
peruenire,
nisi ea domino
nobis cooperante
et cor nostrum ad id quod expedit dirigente
fuerimus indepti.

ideo que
debemus
cum Daudid orantes
momentis singulis dicere:
*perfice gressus meos in semitis tuis:
ut non moueantur uestigia mea,*
et:
*statuit super petram pedes meos:
et direxit gressus meos,*
ut
nostrum arbitrium,
quod procluius
uel ignorance boni
uel oblectatione passionum
fertur ad uitia,
ille inuisibilis rector
mentis humanae
ad uirtutum potius studia retorquere

Zoals God op verschillende manieren
de gelegenheid schenkt
om tot het heil te komen,
zo is het aan ons
om aan de door God geboden kansen
met ijver te beantwoorden
dan wel met laksheid.

Zoals God
riep en voorstelde
Trek weg uit uw land,
zo gehoorzaamde Abraham
en trök weg;
en zoals de woorden
kom naar het land

wijzen op het werk van hem die gehoorzaamt,
zo duidt hetgeen volgt,
dat Ik u tonen zal,
op de genade van God
die het bevel gaf en de belofte deed.

2. Laten wij
er evenwel zeker van zijn,
dat wij
ondanks onvermoeibare toeleg
op alle deugden
de volmaaktheid
nooit
door eigen inspanning en ijver
kunnen bereiken
en dat menselijke activiteit
de hoge prijs der zaligheid
niet door eigen inspanning
vermag te verwerven,
tenzij de Heer
met ons medewerkt
en ons hart naar het goede leidt.

Daarom
moeten wij
eik ogenblik
met David bidden:
*Bevestig mijn schreden op uw paden,
opdat mijn voeten niet wankelen (Ps. 17,5);*
en:
*Hij plaatste mijn voeten op de rots,
en Hij heeft mijn schreden gericht (Ps. 40,3);*
opdat
de onzichtbare Bestuurder
van de menselijke geest
zich gewaardigt
onze wil,
die tot het kwade
geneigd is
omdat hij het goede niet kent
of door de hartstocht wordt verlost,

dignetur.

3. quod
uno uersiculo per prophetam
manifestissime legimus decantari:

*impulsus uersatus sum
ut caderem:*

in quo
liberi arbitrii infirmitas
designatur.

et dominus suscepit me:

rursum
adiutorium domini
iunctum eidem semper
ostenditur,
quo,
ne penitus libero conlabamur arbitrio,
cum titubasse nos uiderit,
porrectione quodammodo manuum suarum
sustentat atque confirmat.

et iterum:

*si dicebam:
motus est pes meus:*

lubrica scilicet arbitrii facultate,
*miseriordia tua domine
adiuuabat me.*

iterum
mobilitati suae
dei coniungit auxilium,
quia,
ne moueretur
pes fidei suae,
non industriae propriae fuisse,
sed misericordiae domini
confitetur.

4. et iterum:

*secundum multitudinem dolorum meorum
in corde meo,
qui libero utique
mihi nascebantur arbitrio,
consolationes tuae
laetificauerunt animam meam:*

per tuam scilicet inspirationem
uenientes in cor meum
et reserantes contemplationem
futurorum bonorum,
quae pro tuo nomine laborantibus
praeparasti,
non solum abstulerunt
omnem anxietatem cordis mei,
uerum etiam summam laetitiam
contulerunt.

et rursum:

*nisi quia dominus adiuuit me:
paulo minus
habitauerat in inferno
anima mea.*

weer naar de liefde voor de deugd te keren.

3. Beide dingen
lezen we
in één vers van de profeet:

*Ik ben geslagen en gestoten
om te vallen:*

hier wordt
de zwakheid van de vrije wil
aangeduid;
maar de Heer heeft mij gestut (Ps. 118,13):
dat is
de hulp die de Heer
hem voortdurend schenkt.

Opdat wij niet
door onze vrije wil totaal te gronde gaan,
reikt de Heer ons, zodra Hij ons ziet wankelen,
als het ware de hand
om ons vast te houden en te steunen.

Elders zegt de profeet:

*Als ik zei:
mijn voet wankelt:*

door de onbestendigheid namelijk van de wil
*kwam uw barmhartigheid, Heer,
mij te hulp* (Ps. 94,18).

Opnieuw
verbindt hij met zijn eigen onbestendigheid
de hulp van God:

hij belijdt
dat de voet van zijn geloof
niet door zijn eigen werkzaamheid
onwankelbaar bleef,
maar door de barmhartigheid van de Heer.

4. En nogmaals zegt hij:

*Naar de maat van de benauwenissen
in mijn hart
die gewis uit mijn vrije wil
waren voortgekomen
hebben uw vertroosting
mijn ziel verblijd* (Ps. 94,19).

Door uw instorting
kwamen zij in mijn hart
en, de beschouwing ontsluitend
van het toekomstig goed
dat Gij hùn hebt bereid
die lijden voor uw naam,
namen zij niet alleen
elke angst weg uit mijn hart,
maar schonken mij
zelfs de grootste vreugde.

En wederom:

*Als de Heer mij niet had geholpen,
had mijn ziel
welhaast
in de onderwereld gewoond* (Ps. 94,17).

liberi utique arbitrii prauitate
in inferno se habitaturum fuisse
testatur,
nisi domini fuisset
adiutorio ac protectione
saluatus.

5. *a domino*

enim:

non a libero arbitrio,

*gressus hominis diriguntur,
et cum ceciderit iustus:*

libero dumtaxat arbitrio,
non conlidetur.

quapropter?

quia dominus

subponit manum suam.

hoc est
apertissime dicere:
nullus iustorum
sibi sufficit
ad obtinendam iustitiam,
nisi
per momenta singula titubanti
ei
et conruenti
fulmenta manus suae
subposuerit
diuina clementia,
ne
prostratus
intereat penitus,
cum fuerit liberi arbitrii infirmitate
conlapsus.

XIII. QUOD DIRECTIO UIAE NOSTRAE EX DEO SIT

Nec sane umquam
uiri sancti
directionem uiae qua gradiebantur
ad profectum uirtutum
consummationem que
tendentes
industria se propria obtinuisse
testati sunt,
sed eam potius a domino precabantur
dicentes:

*dirige me
in ueritate tua,*

et:

*dirige in conspectu tuo
uiam meam.*

alius autem
non solum fide,
sed etiam experimento
et quodammodo in ipsa rerum natura
hoc ipsum se deprehendisse

Hij getuigt dus
dat hij door de boosheid van zijn vrije wil
in de onderwereld zou hebben gewoond,
zo hij niet door 's Heren
hulp en bescherming
was gered.

5. Immers

door de Heer:

niet door de vrije wil,

*worden de schreden van de mens gericht;
en wanneer de rechtvaardige valt:*

namelijk door zijn vrije wil,

zal hij niet worden verpletterd.

Waarom?

Omdat de Heer

ondersteunt met zijn hand (Ps. 37,23-24).

Dat is
duidelijk zeggen:
Geen enkele rechtvaardige
kan uit zichzelf
de rechtvaardigheid verwerven,
tenzij
Gods barmhartigheid
hem
bij zijn wankelen
en vallen
met haar hand
ondersteunt,
opdat hij,
na door de zwakheid van zijn vrije wil
te zijn gestruikeld,
niet geheel neervalt
en ten onder gaat.

13. DE LEIDING VAN ONZE WEG KOMT VAN GOD

Nooit inderdaad
hebben de heiligen
de weg die zij gingen
bij hun streven
naar de deugd
en de volmaaktheid,
aan hun eigen inspanning
toegeschreven,
maar veeleer smeekten zij deze van de Heer,
zeggend:

*Richt mij
in uw waarheid (Ps. 25,5),*

en:

*Richt mijn weg
voor uw aanschijn (Ps. 5,9).*

Een ander verklaart
dat hij dit
niet alleen door het geloof weet,
maar het ook door ervaring
en als het ware in de natuur zelf van de dingen
heeft ontdekt:

*Ik weet, Heer,
dat de mens
zijn weg niet bepaalt:
de gang van de mens*

proclamat:
*cognoui domine
quia non est in homine
uia eius:
nec uiri est
ut ambulet,
et
dirigat gressus suos.*

et ipse dominus
ad Israhelem
*et dirigam eum ego, inquit,
ut abietem uirentem:
ex me tuus fructus inuentus est.*

*ligt niet in zijn macht
en hij kan zelf
zijn schreden niet richten (Jer. 10,23).*

En de Heer zegt
tot Israël:
*Ik richt hem op
als een altijd groene den,
door Mij draagt gij vrucht (Hos. 14,9).*

XIV. QUOD SCIENTIA LEGIS MAGISTERIO ET INLUMINATIONE DOMINI CONFERATUR

Legis quoque ipsius scientiam
non lectionis industria,
sed magisterio et inluminatione dei
cotidie desiderant
adipisci
dicentes ad eum:
*uias tuas domine
demonstra mihi:
et semitas tuas
edoce me,*
et:
*reuela oculos meos:
et considerabo mirabilia
de lege tua,*
et:
*doce me facere
uoluntatem tuam,
quia tu es deus meus,*
et iterum:
*qui doces hominem
scientiam.*

14. DE KENNIS VAN DE WET WORDT DOOR HET ONDERRICHT EN DE VERLICHTING VAN DE HEER GESCHONKEN

Ook de kennis van zijn wet
verlangen zij dagelijks
niet door ijverige lezing,
maar door Gods onderricht en verlichting
te verwerven,
en zij zeggen tot Hem:
*Toon mij, Heer,
uw wegen
en maak mij
uw paden bekend (Ps. 25,4),*
en:
*Neem de sluier van mijn ogen,
opdat ik de wonderen
van uw wet beschouwe (Ps. 119,18),*
en:
*Leer mij
uw wil te doen,
want Gij zijt mijn God (Ps. 143,10),*
en nog:
*Gij, die de mens
de kennis leert (Ps. 94,10).*

XV. QUOD INTELLECTUS, QUO MANDATA DEI POSSIMUS AGNOSCERE, ET BONAE UOLUNTATIS EFFECTUS A DOMINO CONDONETUR

1. Ipsum etiam intellectum
beatus Daud,
quo mandata dei
possit agnoscere,
quae utique in libro legis
nouerat
esse perscripta,
a domino postulat
promereri
dicens:
*seruus tuus sum ego:
da mihi intellectum,*

15. HET BEGRIIP WAARDOOR WIJ GODS GEBODEN KUNNEN KENNEN EN DE NEIGING VAN DE GOEDE WIL WORDEN DOOR DE HEER GESCHONKEN

1. Zelfs het begrip
om Gods geboden
te kunnen kennen,
vraagt
de zalige David
van de Heer,
terwijl hij toch wist
dat deze in het boek van de Wet
geschreven stonden.
*Uw dienaar, zegt hij,
ben ik:
geef mij begrip,*

ut discam mandata tua.

utique
et intellectum
semel sibi per naturam praestitum
possidebat,
notitiam quoque mandatorum dei,
quae descripta tenebantur in lege,
utique habebat
in promptu.

et tamen
ut hanc plenius adprehenderet
dominum precabatur,
sciens
nequaquam sufficere sibimet posse
id quod per naturam conditionis insertum est,
nisi
cotidiana
domini inluminazione
ad intellegendam spiritaliter legem
ac mandata eius apertius agnoscenda
sensus ipsius
ab eodem fuerit inlustratus,
ipso etiam
uase electionis
hoc quod dicimus
clarius praedicante:
*deus est enim
qui operatur in uobis
et uelle
et perficere,
pro bona uoluntate.*

2. quid potuit apertius dici
quam ut
et bonam uoluntatem nostram
et operis consummationem
a domino in nobis
pronuntiaret impleri?

et iterum:
*quia uobis donatum est pro Christo,
non solum ut in eum credatis,
sed ut etiam pro illo patiamini.*
hic quoque
et initium
conuersionis ac fidei nostrae
et passionum tolerantiam
donari nobis a domino
declarauit.

quod intellegens
Dauid quoque
similiter orat
sibi hoc ipsum
domini miseratione concedi dicens:
*confirma deus hoc,
quod operatus es in nobis,
ostendens*

opdat ik uw geboden lere (Ps. 119,25).

Zeker,
hij bezat ook
het verstand
dat de natuur hem eenmaal geschonken had;
ook had hij
de kennis van Gods geboden
die in de Wet geschreven stonden,
tot zijn beschikking.

En toch
bad hij de Heer
om ze vollediger te begrijpen,
wetend
dat het natuurlijk verstand
volstrekt niet kan volstaan,
als
het niet
dagelijks
door 's Heren licht
wordt verlicht
om de wet geestelijk te begrijpen
en haar geboden met groter helderheid te kennen.
Het uitverkoren werktuig
leert
wat wij hier zeggen
eveneens, in duidelijke termen:
*God is het immers
die in u
én het willen
én het handelen bewerkt,
om zijn heilsplan te verwezenlijken (Fil. 2,13).*

2. Wat had duidelijker kunnen zijn
dan zeggen dat
zowel onze goede wil
als ook het volbrengen van het werk
door de Heer in ons
tot stand wordt gebracht?

En eveneens zegt hij:
*U is het gegeven,
niet alleen in Christus te geloven,
maar ook voor Hem te lijden (Fil. 1,29).*
Hier verklaart hij
nogmaals
dat zowel het begin
van onze bekering en van ons geloof
alsook het dragen van ons lijden
ons door de Heer wordt geschonken.

David,
die dit eveneens begreep,
bad op soortgelijke wijze,
dat 's Heren erbarming
het hem geven zou:
*Bevestig, God,
wat Gij in ons bewerkt hebt (Ps. 68,29).*
Hierdoor toont hij,

non sufficere sibi
salutis principia
dono dei gratia que conlata,
nisi fuerint eadem miseratione ipsius
et cotidiana opitulatione
perfecta.

non enim liberum arbitrium,
sed
dominus soluit conpeditos:
non nostra uirtus,
sed

dominus erigit elisos:
non lectionis industria,
sed
dominus inluminat caecos,
quod Graece dicitur
kurio~ sofoi tuflou~,
id est

dominus sapientes facit caecos:
non nostra cautio,
sed
dominus custodit aduenas:
non nostra fortitudo,
sed
dominus adleuat (siue suffulcit) omnes,
qui conruunt.

haec autem dicimus,
non ut studium nostrum
uel laborem atque industriam
quasi inaniter et superfluo inpendenda
uacuemus,
sed ut nouerimus
nos sine auxilio dei
nec adniti posse
nec efficaces nostros esse conatus
ad capessendum
tam inmane praemium puritatis,
nisi nobis
adiutorio domini ac misericordia
fuerit contributum.

equus
enim
paratur in diem belli:
a domino autem est adiutorium,
quia non est
in fortitudine potens uir.

4. oportet ergo
nos semper
cum beato Dauid canere:
fortitudo mea,
et laudatio mea
non liberum arbitrium
sed
dominus:
et factus est mihi in salutem.

quod
doctor quoque gentium

dat het begin van het heil,
door Gods gave en genade geschonken,
nog niet voldoende is,
zo het niet door diezelfde goedheid van Hem,
door zijn dagelijkse hulp,
wordt voltooid.

Immers, niet de vrije wil,
maar
de Heer maakt de geboeiden los;
niet onze kracht,
maar
de Heer richt de geslagenen op;
niet de ijverige lezing,
maar
de Heer verlicht de blinden
(volgens het Grieks wordt hier gezegd:

De Heer maakt de blinden wijs);
niet onze zorg,
maar
de Heer behoedt de zwervers;
niet onze kracht,
maar
de Heer herstelt (of ondersteunt) hen
die vallen (Ps. 146,7-9; Ps. 145,14).

Dit alles zeggen wij
niet om onze ijver
en moeite en inspanning
hun waarde te ontnemen,
als waren die ijdel en overbodig,
maar opdat wij weten
dat wij zonder Gods bijstand
geen poging kunnen doen
en onze pogingen niet doeltreffend zijn
om de overgrote prijs van de zuiverheid
te verwerven,
zo niet
Gods hulp en barmhartigheid
haar ons schenkt.
Want:
Het paard
wordt getuigd voor de dag van de strijd:
maar van de Heer komt de hulp,
want de mens is niet sterk
door eigen kracht (Spr. 21,31; 1Sam. 2,9).

4. Steeds moeten wij
dus
met de zalige David zingen:
Mijn kracht
en mijn lof is
niet mijn vrije wil,
maar
de Heer:
en Hij is mij geworden tot heil (Ps. 118,14).

Ditzelfde
roept ook

non ignorans
idoneum se factum
ministerio noui testamenti
non suo merito nec sudore,
sed dei miseratione,
proclamat:
*non quod simus, inquit, idonei
cogitare aliquid ex nobis
quasi a nobis,
sed sufficientia nostra ex deo est.*

quod
minus Latine,
sed expressius
dici potest:
idoneitas nostra ex deo est.
denique sequitur:
*qui et idoneos nos fecit
ministros
noui testamenti.*

de Leraar der heidenen uit,
die zich bewust is
dat hij niet door zijn verdienste en zijn zweet,
maar door Gods erbarming
bekwaam is geworden
voor de bediening van het Nieuwe Verbond:
*Niet dat wij bekwaam zijn, zegt hij,
om zelf iets te bedenken,
alsof het voortkwam van onszelf;
maar onze geschiktheid is uit God*

(voor dit laatste kan men,
in een minder goed Latijn,
maar duidelijker van betekenis,
zeggen:
ons bekwaam zijn is uit God.
Dan volgt er:
*die ons bekwaam heeft gemaakt
dienaars te zijn
van een nieuw verbond (2Kor. 3,5-6).*

XVI. QUOD IPSA FIDES A DOMINO CONCEDATUR

1. In tantum autem
uniuersa
quae ad salutem pertinent
apostoli sibimet a domino largita
senserunt,
ut ipsam quoque fidem
praestari sibi
a domino
postularent dicentes:
*adde nobis fidem,
plenitudinem eius
non libero arbitrio
praesumentes,
sed dei sibi credentes munere
conferendam.*

Denique
docet nos idem
auctor salutis humanae,
quam ipsa fides nostra
lubrica sit
et infirma
et nequaquam sibi sufficiens,
nisi fuerit auxilio domini roborata,
dicens ad Petrum:
*Simon Simon,
ecce Satanas expetivit vos
ut cribraret vos tamquam triticum:
sed ego rogavi patrem meum,
ne deficeret fides tua.*

2. Quod
alius in semet ipso sentiens
fieri
et quodammodo fidem suam
infidelitatis fluctibus

16. HET GELOOF ZELF WORDT DOOR DE HEER GESCHONKEN

1. Zozeer
beseften de apostelen,
dat al
wat tot het heil behoort
hun door de Heer werd geschonken,
dat zij ook het geloof zelf
van de Heer
vroegen
te verkrijgen zeggend:
Vermeerder ons geloof (Lc. 17,5).
De volheid daarvan
verwachtten zij niet
van hun vrije wil,
maar zij vertrouwden dat Gods gave hun
die zou schenken.

Trouwens,
de Bewerker van 's mensen heil zelf
leert ons
hoe wankel
en zwak
ons eigen geloof is
en volstrekt ontoereikend
als het niet door de hulp van de Heer is gesterkt.
Tot Petrus zegt Hij:
*Simon, Simon,
weet dat de Satan heeft geëist
u te ziften als tarwe:
Maar Ik heb mijn Vader gebeden
dat uw geloof niet zou bezwijken (Lc. 22,31-32).*

2. Toen een ander
dit laatste
bij zich voelde gebeuren
en zijn geloof als het ware
door de golven van het ongelooft

ad perniciosi naufragii videns scopulos
perurgeri
ad eundem dominum
auxilium fidei suae postulans
dicit:

*domine,
adiuva infidelitatem meam.*

in tantum itaque
senserunt
euangelici et apostolici uiri
uniuersa quae bona sunt
auxilio domini
consummari,
et ne ipsam quidem fidem suam
confisi sunt
inlaesam se posse
suis uiribus
uel arbitrii libertate
seruare,
ut hanc
uel adiuuari in se
uel donari sibi
a domino
postularent.

3. quae
si in Petro
ne deficeret
domini egebat auxilio,
quis erit tam praesumptor et caecus,
qui se erga huius custodiam
cotidiano domini credat adiutorio
non egere?
praesertim
cum ipse dominus in euangelio
hoc ipsum euidenter expresserit
dicens:

*sicut palmes
non potest fructum facere
a semet ipso
nisi in uite manserit,
ita et uos
nisi in me manseritis,*

et iterum:

*quia sine me
nihil potestis facere.*

4. quam sit igitur
ineptum ac sacrilegum
quicquam de bonis actibus
nostrae industriae
et non dei gratiae uel adiutorio
deputare,
manifeste probatur
dominica protestante sententia
sine sua inspiratione uel cooperatione
spiritalis fructus
exhibere
neminem posse.

naar gevaarlijke klippen zag gesleurd
en op de rand van de schipbreuk gebracht,
smeekte hij
de Heer
om hulp voor zijn geloof:

*Heer,
kom mijn ongeloof te hulp (Mk. 9,23).*

Zo zeer dus
beseften
de mannen van het evangelie en de apostelen,
dat al wat goed is
door de hulp van de Heer
wordt volbracht,
en zo weinig vertrouwden zij,
zelfs maar hun geloof
ongerept te kunnen
bewaren
uit hun eigen kracht
en vrijheid van wil,
dat zij
de Heer smeekten
het
in hen te helpen
of het hun te schenken.

3. Als nu het geloof
in Petrus
om niet te bezwijken
de hulp van de Heer behoefde,
wie zal er dan zo vermetel en blind zijn
te menen dat hij de dagelijkse hulp van de Heer
niet nodig heeft
om het zijne te bewaren?
Te meer
omdat de Heer zelf in het evangelie
het zo duidelijk heeft gezegd
:

*Zoals de rank
geen vrucht kan dragen
uit zichzelf,
als zij niet aan de wijnstok blijft,
zo gij evenmin,
als gij niet blijft in Mij (Joh. 15,4),*

en nogmaals:

*Zonder Mij
kunt gij niets doen (Joh. 15,5).*

4. Deze uitspraak van de Heer,
dat niemand
zonder zijn ingeving en medewerking
geestelijke vruchten
kan voortbrengen,
bewijst duidelijk,
hoe dwaas en heiligschennend
het dus is,
ook maar iets van zijn goede werken
aan eigen inspanning
toe te schrijven
in plaats van aan de hulp van Gods genade.

omne
enim
datum bonum
et omne donum perfectum
de sursum est descendens
a patre luminum.

Zacharias quoque:
quia si quid bonum,
ipsius est,
et si quid optimum,
ab ipso.

et ideo constanter
beatus apostolus
quid, inquit, habes
quod non accepisti?
quodsi accepisti,
quid gloriaris
quasi non acceperis?

XVII. QUOD MODERATIO ET TOLERANTIA
TEMPTATIONUM NOBIS A DOMINO TRIBUATUR
Summam quoque tolerantiae
qua temptationes inlatas
sustinere possimus
non tam in nostra uirtute
quam in dei misericordia
et moderatione consistere
beatus apostolus ita pronuntiat:
temptatio uos non adprehendit
nisi humana.
fidelis autem deus,
qui non permittet
uos temptari super id quod potestis,
sed faciet cum temptatione et exitum,
ut sustinere possitis.

deum quoque
aptare siue confirmare
animos nostros
ad omne opus bonum
et operari in nobis ea
quae sibi sunt placita
idem apostolus docet:
deus autem pacis,
qui eduxit de tenebris
pastorem magnum ouium
in sanguine testamenti aeterni,
Iesum Christum,
aptet uos in omni bono,
faciens in uobis quod placeat coram se.

quod
etiam Thessalonicensibus
ut eueniat
ita precatur dicens:

Want:
Elke
goede gave,
elk volmaakt geschenk,
daalt neer van boven,
van de Vader der lichten (Jak. 1,17).

Zacharias zegt eveneens:
Als er iets goeds is,
is het van Hem
en is er iets uitmuntends,
het komt van Hem (Zach. 9,17 LXX).

In overeenstemming hiermee
vraagt de Apostel:
Wat bezit jij
dat jij niet gekregen hebt?
En als jij het gekregen hebt,
wat beroemt jij u er dan op
alsof jij het niet gekregen had? (1Kor. 4,7).

17. DE HEER MATIGT DE BEKORINGEN EN GEEFT HET
ONS ZE TE DRAGEN
Het gehele geduld ook,
waarmee wij de bekoringen die over ons komen
kunnen doorstaan,
berust niet zo zeer op onze kracht
als wel op de barmhartigheid van God
en op het feit dat Hij ze matigt.
De zalige Apostel drukt dit als volgt uit:
Gij staat aan geen enkele beproeving bloot
die de menselijke maat overschrijdt.
En God is getrouw:
Hij zal niet toelaten
dat zij boven uw krachten beproefd wordt;
maar met de beproeving bepaalt Hij al het
einde,
zodat zij ze kunt doorstaan (1Kor. 10,13).

Ook leert hij
dat God
onze zielen
bereid maakt en versterkt
tot ieder goed werk,
en in ons uitwerkt
wat Hem behaaglijk is:
De God van de vrede,
die de grote Herder der schapen,
Jezus Christus,
uit de dood heeft doen opstaan
door het bloed van een eeuwig verbond,
make u bereid tot al het goede,
uitwerkend in u wat Hem behaagt (Hebr.
13,20-21).

Ook voor de Tessalonicenzen
bidt hij

*ipse autem dominus Iesus Christus
et deus pater noster,
qui dilexit nos
et dedit consolationem aeternam
et spem bonam in gratia,
exhortetur corda uestra
et confirmet
in omni opere et sermone bono.*

XVIII. QUOD PERPETUITAS TIMORIS DEI NOBIS A
DOMINO CONFERATUR

*Ipsium denique
timorem dei,
quo firmiter eum tenere possimus,
a domino nobis
Hieremias propheta ex persona dei
manifeste testatur infundi
ita dicens:
et dabo eis cor unum,
et uiam unam,
ut timeant me uniuersis diebus:
et bene sit eis,
et filiis eorum post eos.
et feriam eis pactum sempiternum,
et non desinam eis bene facere:
et timorem meum dabo in corde eorum
ut non recedant
a me.*

Ezechiël quoque:

*et dabo eis cor unum,
et spiritum nouum tribuam
in uisceribus eorum:
et auferam cor lapideum de carne eorum,
et dabo eis cor carneum:
ut in praeceptis meis ambulent,
et iudicia mea custodiant,
faciant que ea:
et sint mihi in populum,
et ego sim eis in deum.*

XIX. QUOD INITIUM UOLUNTATIS BONAE ET
CONSUMMATIO EIUS A DOMINO SIT

1. Quibus
manifestissime perdocemur
et initium uoluntatis bonae
nobis
domino inspirante
concedi,
cum
aut per se
aut per exhortationem cuiuslibet hominis
aut per necessitatem
nos ad salutis adtrahit uiam,
et perfectionem uirtutum

dat dit
geschieden mag:

*Moge de Heer Jezus Christus zelf,
moge God onze Vader
die ons heeft liefgehad
en door zijn genade eeuwige troost
en goede hoop heeft geschonken,
uw harten bemoedigen
en sterken met alle goeds
in woord en daad (2Tess. 2,16-17).*

18. DE BESTENDIGHEID IN DE VREZE GODS WORDT
ONS DOOR DE HEER GESCHONKEN

De vreze Gods,
ten slotte,
waardoor wij Hem standvastig kunnen bezitten,
wordt ons eveneens door de Heer
ingestort,
zoals de profeet Jeremia duidelijk getuigt,
als hij God aldus laat spreken:
*En Ik maak hen één van hart
en één van zin,
om Mij voor immer te vrezen:
opdat het hun goed ga
en hun kinderen na hen.
En Ik zal een eeuwig verbond met hen sluiten
en Ik zal niet ophouden hun goed te doen.
En de vrees voor Mij zal Ik in hun hart leggen,
opdat zij zich niet
van Mij verwijderen (Jer. 32,39-40).*

Ezechiël zegt eveneens:

*En Ik maak hen één van hart,
en een nieuwe geest zal Ik hun schenken
in hun binnenste,
het stenen hart uit hun lichaam nemen
en hun een hart van vlees geven,
opdat zij volgens mijn geboden wandelen
en mijn wetten onderhouden
en ten uitvoer brengen.
Zo zullen zij mijn volk,
en zal Ik hun God zijn (Ez. 11,19-20).*

19. HET BEGIN VAN DE GOEDE WIL ÈN ZIJN
VOLTOOIING ZIJN VAN DE HEER

1. Door dit alles
wordt het ons met de grootste helderheid geleerd:
èn het begin van de goede wil
wordt ons
door 's Heren ingeving
geschonken,
wanneer Hij ons
of door zichzelf
of door de aansporing van een mens
of door een noodzaak
trekt naar de weg van het heil;
èn ook de volmaking der deugden

ab eodem similiter
condonari,
nostrum uero
hoc esse,
ut adhortationem auxilium que dei
uel remissius
uel enixius
exsequamur,
et
pro hoc
nos
uel remunerationem
uel supplicia
dignissime promereri,
quod
eius dispensationi
ac prouidentiae
erga nos
benignissima dignatione
conlatae
uel negleximus
uel studuimus
nostrae oboedientiae deuotione
congruere.

2. quod
euidenter in Deuteronomio aperte que
describitur:

*cum, inquit, introduxerit te
dominus deus tuus in terram,
quam possessurus ingrederis,
et deleuerit gentes multas coram te,
Chettaeum et Gergesaeum
et Amorraeum, Chananaeum,
et Ferezaeum, Euaeum et Iebusaeum,
septem gentes
multo maioris numeri et robustiores te:
tradiderit que eas dominus tibi,
percuties eas usque ad internicionem.
non inibis cum eis foedus,
neque sociabis cum eis coniugia.*

quod igitur introducuntur in terram repromissionis,
quod delentur gentes multae coram eis,
quod traduntur in manus eorum nationes
maioris numeri et robustiores
quam populus Israhel,
dei esse gratiam
scriptura pronuntiat.

3. utrum autem percutiat eas Israhel
usque ad internicionem,
an reseruet eas et parcat,
et utrum ineat necne cum eis foedus
et utrum societ cum eis coniugia an non societ,
ipsorum esse
testatur.

quo testimonio
manifeste discernitur,

is een gave
van Hem.
Aan òns
is echter dit:
dat wij Gods uitnodiging en hulp
met ijver
volgen
dan wel met laksheid,
en

loon
of straf
verdiene
naargelang
wij
verzuimd
of ons beijverd hebben
aan de uiterst goedgunstige
gaven
van zijn voorzienigheid
jegens ons
door een toegewijde gehoorzaamheid onzerzijds
te beantwoorden.

2. Glashelder
wordt dit

in Deuteronomium beschreven:

*Wanneer de Heer uw God
u het land heeft binnengeleid
dat ge in bezit gaat nemen,
en vóór u vele volken heeft verdelgd,
de Chittieten, Girgasjieten,
Ammonieten, Kanaänieten,
Perizzieten, Chiwwieten en Jeboesieten,
zeven volken
veel talrijker en sterker dan gij:
wanneer Hij hen aan u heeft overgeleverd,
moet gij hen tot vernietigens toe verslaan.
Gij moogt geen verbond met hen aangaan
en geen huwelijken met hen sluiten (Dt. 7,1-3).*

Dat zij dus het beloofde land worden
binnengeleid,
dat vóór hen vele volken worden verdelgd,
dat volken
veel talrijker en sterker dan Israël,
in hun handen worden overgeleverd,
noemt de Schrift
genade van God.

3. Maar of Israël hen verslaat
tot vernietigens toe
dan wel hen in leven laat en spaart,
of het met hen een verbond aangaat of niet
en of het huwelijken met hen sluit of niet,
verklaart de Schrift
van hen afhankelijk.

Door dit getuigenis

quid libero arbitrio
quid ue dispensationi
uel cotidiano adiutorio domini
debeamus adscribere,
et

quod diuinae sit gratiae
praestare nobis
occasiones salutis
et prouentus secundos
atque uictoriam,
nostrum uero
ut concessa dei beneficia
uel intentius
uel segnius
exsequamur.

quam rationem etiam
in illorum caecorum curatione
satis euidenter uidemus expressam.

quod enim transit ante eos Iesus,
diuinae prouidentiae et dignationis
est gratia.

quod uociferantur et dicunt:
miserere nostri,
domine, fili Dauid,
fidei ipsorum et credulitatis
est opus.

4. quod uisum recipiunt oculorum,
diuinae miserationis
est munus.

quod autem
etiam post perceptionem cuiuslibet muneris
tam gratia dei
quam ratio liberi perseueret arbitrii,
leproso quoque decem
qui pariter curati sunt
declarat exemplum.

e quibus dum unus
per arbitrii sui bonum
gratiarum restituit actionem,
dominus
nouem requirens
unum que conlaudans
sollicitudinem adiutorii sui
etiam circa inmemores beneficiorum suorum
iugem se retinere
demonstrat.

hoc ipsum enim
uisitationis suae donum est,
quod
uel suscipit et adprobat
gratum
uel requirit ac reprehendit
ingratos.

onderscheiden we duidelijk,
wat we aan de vrije wil
en wat aan de genade
en dagelijkse hulp van de Heer
moeten toeschrijven:

dat het aan Gods genade is,
ons de gelegenheid om tot het heil te komen
en een voorspoedige groei
en de overwinning
te schenken:
maar aan óns,
met de door God geschonken weldaden
ijverig
of traag
mee te werken.

Deze verkondiging
zien wij ook heel duidelijk uitgedrukt
in de genezing van die blinden.

Dat Jezus langs hen komt,
is genade
van Gods voorzienigheid en goedheid;

dat zij roepen:
Ontferm U over ons,
Heer, zoon van David
is het werk
van hun geloof (Mt. 20, 31).

4. Dat zij het gezicht ontvangen
is het geschenk
van Gods ontferming.

Het voorbeeld van de tien melaatsen
die tegelijk genezen werden (Lc. 17,11 e.v.),
laat zien
dat
ook na het ontvangen van een geschenk
zowel Gods genade
als de vrije wil blijft bestaan.

Wanneer één van hen
door de goedheid van zijn wil
dank komt brengen,
prijst de Heer hem,
maar vraagt tevens naar de negen anderen:

hierdoor toont Hij,
zijn zorg om te helpen
te blijven bewaren, zelfs voor degenen
die zijn weldaden niet gedachtig zijn.

Want beide
is een gave van zijn bezoek:
dat Hij
de dankbare
aanneemt en prijst
en dat Hij naar de ondankbaren vraagt

en hen laakt.

XX. QUOD NIHIL IN HOC MUNDO SINE DEO GERATUR

1. Credere tamen
inconcussa fide
nos conuenit
nihil sine deo prorsus
in hoc mundo geri.

aut enim uoluntate eius
aut permissu
agi uniuersa
fatendum est,
ut scilicet
haec quae bona sunt
uoluntate dei perfici auxilio que credantur,
quae autem contraria sunt
permissu,
cum
pro nequitiis ac duritia cordis nostri
deserens nos
diuina protectio
diabolum
nobis
uel ignominiosas corporis passiones
patitur
dominari.

2. quod etiam
apostoli uocibus
euentissime perdocemur
dicentis:

*propter quod
tradidit illos deus
in passiones ignominiae,*

et iterum:

*quia non crediderunt
deum habere in notitia,
tradidit illos deus
in reprobum sensum,
ut faciant ea
quae non conuenit,*

et ipse dominus

per prophetam:

*et non audiuit populus meus
uocem meam:
et Israhel non intendit mihi.
propter quod dimisi eos, inquit,
secundum adinuationes cordium eorum,
ambulabunt
in adinuationibus suis.*

20. NIETS IN DEZE WERELD GESCHIEDT ZONDER GOD

1. Wij behoren trouwens
onwrikbaar vast
te geloven
dat er zonder God totaal niets
in deze wereld geschiedt.

Men moet zeggen
dat alles
òf door zijn wil
òf door zijn toelating gebeurt:
het goede
namelijk
door zijn wil en hulp,
het kwade echter
door zijn toelating,
wanneer
om de boosheden en de verstoktheid van ons hart
Gods bescherming
ons verlaat
en gedooft
dat de duivel
en de onterende hartstochten van het lichaam
over ons
heersen.

2. Dit leert ons ook
het woord van de Apostel
met grote duidelijkheid

:

*Daarom heeft God, zegt hij,
hen overgeleverd
aan onterende hartstochten (Rom. 1,26);*

en nogmaals:

*Daar zij hebben geweigerd
God te kennen,
heeft God hen prijsgegeven
aan hun ondeugdelijke gezindheid,
zodat zij doen
wat niet te pas komt (Rom. 1,28).*

En de Heer zelf

zegt door de profeet:

*En mijn volk heeft niet
naar mijn stem geluisterd,
en Israhel geen acht op Mij geslagen.
Daarom, zegt Hij, gaf Ik hen prijs
aan de grillen van hun hart:
zij zullen wandelen
naar hun eigen grillen (Ps. 81,12-13).*

XXI. OBIECTIO SUPER LIBERI ARBITRII POTESTATE

Germanus:

Hoc testimonium

apertissime liberum demonstrat arbitrium
quod dicitur:

21. OPWERPING, OVER DE MACHT VAN DE VRIJE WIL

Germanus:

Deze plaats

bewijst allerduidelijkst de vrije wil,

waar gezegd wordt:

Als mijn volk

*si populus meus
audisset me,*
et alibi:
*et non audiuit populus
meus uocem meam.*

cum enim dicit
si audisset,
ostendit
in potestate illius fuisse
uel adquiescendi
uel non adquiescendi iudicium.

quomodo igitur
non in nobis
nostra salus
est conlocanda,
cum uel audiendi
uel non audiendi
ipse nobis concesserit facultatem?

XXII. RESPONSIO, QUOD LIBERUM ARBITRIUM
NOSTRUM ADIUTORIO DOMINI SEMPER INDIGEAT

1. Pafnutius:
Acute quidem considerastis
hoc
quod dicitur
si audisset me,
sed nequaquam
qui sit
qui ad audientem uel non audientem loquatur
adattendistis
nec illud
quod sequitur:
*pro nihilo utique
inimicos eius humiliassem:
et super tribulantes eum
inmissem manum meam.*

nemo igitur
haec quae protulimus,
ut nihil geri sine domino
probaremus,
praua interpretatione detorqueus
ad defensionem liberi arbitrii
ita conetur adsumere,
ut ab homine
gratiam dei prouisionem que cotidianam
temptet auferre
per hoc quod dicitur:
*et non audiuit populus meus
uocem meam,*
et iterum:
*si populus meus audisset me,
Israhel si in uis meis ambulasset
et cetera,*
sed respiciat,
quod

naar Mij had geluisterd (Ps. 81,14),
en elders:
*En mijn volk heeft niet
naar mijn stem geluisterd* (Ps. 81,12):

Want doordat Hij zegt
Als het had geluisterd,
toont Hij
dat het in de macht van het volk lag,
al
of niet in te stemmen.

Hoe kan het dan
dat wij ons heil
niet van onszelf afhankelijk
moeten stellen,
als Hij toch zelf
ons de macht heeft gegeven
om al of niet te luisteren?

22. ANTWOORD: ONZE VRIJE WIL HEEFT DE HULP VAN
DE HEER VOORTDUREND NODIG

1. Pafnutius:
Scherp weliswaar hebt gij gezien
wat
er gezegd wordt:
Als het had geluisterd,
maar gij hebt er volstrekt niet
op gelet,
wie het is
die spreekt tot hem die luistert of niet luistert,
noch op hetgeen
volgt:
*Als een niets voorwaar
had Ik zijn vijanden vernederd,
en op zijn verdrukkers
had Ik mijn hand doen komen* (Ps. 81,15).

Laat men dus niet trachten
datgene wat wij hebben aangehaald
om te bewijzen
dat er niets zonder de Heer geschiedt,
door een verkeerde uitleg te verdraaien
en tot verdediging van de vrije wil
aan te wenden,
zodat men de mens
Gods genade en dagelijkse bijstand
poogt te ontnemen
door de woorden:
*En mijn volk heeft niet geluisterd
naar mijn stem,*
en:
*Als mijn volk naar Mij had geluisterd,
als Israël op mijn wegen had gewandeld
enzovoorts.*
Laat men veeleer bedenken
dat

sicut liberi arbitrii facultas
populi inoboedientia
demonstratur,
ita cotidiana circa eum prouisio
dei clamantis quodammodo et monentis
ostenditur.

2. cum enim dicit:

si populus meus audisset me,
priorem utique se
locutum eis
euidenter ostendit.

quod
fieri a domino
non solum per legem scriptam litteris,
uerum etiam cotidianis monitis
solet
secundum illud quod per Esaïam dicitur:
*tota die
expandi manus meas ad populum
non credentem mihi
et contradicentem.*

utrumque ergo
potest hoc testimonio conprobari
quod dicitur:
*si populus meus audisset me,
Israhel si in uis meis ambulasset,
pro nihilo utique
inimicos eius humiliassem:
et super tribulantes eum
inmisissem manum meam.*

3. nam
sicut liberum arbitrium
per inoboedientiam populi
demonstratur,
ita dispensatio dei et auxilium eius
uersiculi ipsius initio
declaratur
ac fine,
cum se
et priorem
locutum fuisse
commemorat
et postea
inimicos eius
humiliaturum,
si ab eodem fuisset auditus.

nos enim
per haec quae protulimus
non
liberum arbitrium hominis
uolumus submouere,
sed huic
adiutorium et gratiam dei
per singulos dies ac momenta
necessariam conprobare.

zoals het vermogen van de vrije wil
door de ongehoorzaamheid van het volk
wordt bewezen,
evenzeer Gods dagelijkse bijstand
wordt aangeduid
doordat Hij het als het ware toeroept en vermaant.

2. Wanneer Hij immers zegt:

Als mijn volk naar Mij had geluisterd,
bewijst Hij toch duidelijk
dat Hij als eerste
tot hen heeft gesproken.

En dit spreken
doet de Heer
niet alleen door de geschreven wet,
maar ook door dagelijkse vermaningen,

overeenkomstig hetgeen door Jesaja wordt
gezegd:

*De gehele dag
heb Ik mijn handen uitgestrekt naar een volk
dat Mij niet gelooft
en Mij tegenspreekt (Jes. 65,2).*

Beide dingen kunnen dus
bewezen worden door onze tekst

:

*Als mijn volk naar Mij had geluisterd,
als Israël op mijn wegen had gewandeld,
als een niets voorwaar
had Ik zijn vijanden vernederd,
en op zijn verdrukkers
had Ik mijn hand doen komen.*

3.
Zoals de vrije wil
door de ongehoorzaamheid van het volk
wordt bewezen,
zo blijken
Gods voorzienigheid en hulp
uit het begin
en het einde van hetzelfde vers,
wanneer Hij te verstaan geeft,
dat Hij
als eerste
had gesproken
en dat Hij vervolgens
Israëls vijanden
zou hebben vernederd
als het naar Hem had geluisterd.

Neen, wij willen
door hetgeen wij hebben aangehaald,
de vrije wil van de mens
niet
opheffen,
doch bewijzen
dat hij Gods hulp en genade
elke dag en elk ogenblik

4. His nos sermonibus eruditos
abba Pafnutius
e sua cella
non tam alacres
quam conpunctos corde
ante medium noctis
emisit,

hoc nobis
praecipuum suae conlationis
conferens munere,
ut
cum
per abrenuntiationis primae consummationem,
quam tota uirtute studebamus implere,
adtingenda nobis perfectionis culmina
crederemus,
inciperemus agnoscere
necdum nos
coepisse
monachorum fastigia
somniare,
quippe qui
de secunda abrenuntiatione
parum quid in coenobiis eruditi
tertiam,
in qua omnis perfectio continetur
quae que illas inferiores duas
multis praecedat modis,
ne auditu quidem
nos antea percepisse
nossemus.

nodig heeft.

4. Na deze onderrichting
liet Abt Pafnutius ons
vóór middernacht
uit zijn cel
vertrekken,
niet zozeer in opgewektheid
als wel met een vernederd hart.
Want
voordien
meenden wij
door de eerste verzaking,
die we met alle kracht zochten te volbrengen,
de toppen der volmaaktheid te zullen bereiken.
Maar nu,
als eerste vrucht
van zijn gesprek,
begonnen wij te begrijpen
dat wij
van de hoogten van het monniksleven
zelfs nog niet
gedroomd hadden.
Over de tweede verzaking
had men ons in de cenobietenkloosters
nog wel iets geleerd,
maar de derde,
waarin alle volmaaktheid is vervat
en die de beide lagere
in zoveel opzichten overtreft,
hadden wij tevoren
bij ons weten
zelfs niet horen
noemen.